

ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ ΑΤΥΠΑ

Εμπειρίες ασυνόδευτων ανηλίκων
που εγκαταλείπουν δομές φιλοξενίας
στην Ελλάδα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Συντάκτες: Μαρία Γκιόκα και Dan Biswas

Η παρούσα έκθεση χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Ένταξη και τη Μετανάστευση (EPIM) για το έργο με τίτλο «Ακολουθώντας τα βήματά τους», που υλοποίησε η ΜΚΟ Faros, με εταίρους τους ΣΥΝ - ΕΙΡΜΟΣ (Κέντρο Ημέρας Βαβέλ), CIVISplus, Μέριμνα και SolidarityNow.

Ευχαριστίες οφείλουμε στη Χριστιάνα Κύρκου, την Ελίνα Σαράντου, τον Kenneth Brant Hansen και την Patricia Kirk, για την παροχή υποστήριξης και ουσιαστικού σχολιασμού για το περιεχόμενο της έκθεσης.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζουμε στις δομές φιλοξενίας που συμμετείχαν στην παρούσα έκθεση και ιδιαίτερα στο προσωπικό και τα παιδιά που μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους.

Όλες οι απόψεις που εκφράζονται είναι της ΜΚΟ Φάρος και των συντακτών και δεν απηχούν κατ' ανάγκη τις απόψεις του χορηγού ή των λοιπών συνεργατών.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα παρατηρείται υψηλό ποσοστό περιπτώσεων άτυπης φυγής ασυνόδευτων ανηλίκων από τις δομές φιλοξενίας. Στατιστικά των ελληνικών αρχών αναδεικνύουν ότι κατά το 2012 με 2016, μεταξύ 13% και 33% των ασυνόδευτων ανηλίκων διέφυγαν άτυπα εντός είκοσι τεσσάρων ωρών έπειτα από την ένταξη τους στον Ξενώνα. Παρά τα υψηλή ποσοστά άτυπης φυγής από Ξενώνες, λίγα είναι γνωστά τόσο για το φαινόμενο αυτό, όσο και για τις εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων που διέφυγαν άτυπα.

Η παρούσα μελέτη διερευνά τα κίνητρα και τις εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων τα οποία εγκαταλείπουν άτυπα τις δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα. Επιπλέον, η μελέτη θα διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίο οι φροντιστές βιώνουν την εμπειρία της άτυπης φυγής και τις διαδικασίες που έχουν διαθέσιμες οι δομές φιλοξενίας για να υποστηρίξουν τα παιδιά προκειμένου να παραμείνουν σε δομές φροντίδας.

Τα στοιχεία για αυτήν τη μελέτη συλλέχθηκαν μεταξύ Φεβρουαρίου και Απριλίου 2017 στην Αθήνα, Ελλάδα. Αποτελείται από τρία μέρη, ενώ γίνεται χρήση μεθοδολογίας ποιοτικής έρευνας, ημιδομημένων συνεντεύξεων και τέχνης, προκειμένου να διερευνηθούν οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων και των φροντιστών, που σχετίζονται με την άτυπη φυγή. Συνολικά, έδωσαν συνεντεύξεις 9 ασυνόδευτοι ανήλικοι από 5 διαφορετικές δομές φιλοξενίας με τη χρήση ημιδομημένου πλάνου. Κάθε παιδί ρωτήθηκε αρχικά για το κίνητρό του και την εμπειρία της άτυπης φυγής του από τη δομή φιλοξενίας στην Ελλάδα. Επιπλέον, 8 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με προσωπικό που εργάζεται σε 4 διαφορετικές δομές φιλοξενίας. Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν σχετικά με την εμπειρία τους για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που εγκαταλείπουν τις δομές φροντίδας και σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται και μπορούν να ληφθούν για να αποφευχθεί η άτυπη φυγή.

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν παράγοντες ώθησης καθώς και έλξης για την άτυπη φυγή. Αν και αναφέρθηκαν στην αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος σε άλλη χώρα ως τον κύριο λόγο άτυπης φυγής, ανέφεραν και άλλους παράγοντες έλξης, όπως οι προσδοκίες από την οικογένειά τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους, και η επιθυμία τους να επανενωθούν με την οικογένειά τους σε άλλες χώρες. Επιπλέον, προέκυψε ότι ένα ακόμη κίνητρο για την άτυπη φυγή είναι η έλλειψη ή η καθυστέρηση των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει τους ασυνόδευτους ανηλίκους να «πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους».

Ένας ακόμη συνήθης λόγος, για τον οποίο οι ανήλικοι εγκαταλείπουν τη δομή φιλοξενίας, ήταν οι συνθήκες που επικρατούσαν στη δομή φιλοξενίας. Ένας άλλος, ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας που επιδρούσε στην τάση άτυπης φυγής των ανηλίκων ήταν η έλλειψη υπηρεσιών και ότι δεν υπήρχε κάποιος για να τους ακούσει ή να τους υποστηρίξει κατά τη διάρκεια των πρώτων ωρών υποδοχής. Σε συνδυασμό με τις άσχημες συνθήκες, αυτή η δυσκολία αναγνωρίστηκε από ορισμένους από τους συμμετέχοντες ως ένας παράγοντας ώθησης για την άτυπη φυγή από τις δομές φιλοξενίας. Ομοίως, η απουσία συνομηλίκων και φίλων φάνηκε να επηρεάζει αρνητικά την ευημερία των ανηλίκων και να οδηγεί σε σκέψεις για την αποχώρηση από μια δομή φιλοξενίας. Τέλος, η ανάλυση κατέδειξε ότι είναι πολύ σημαντικό να παρέχονται στους ανηλίκους εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες υποστηρίζουν την αναπτυξιακή, ψυχοκοινωνική τους ευημερία και τους παρέχουν μια μελλοντική προοπτική.

Οι φροντιστές εξέφρασαν δυσκολίες αναφορικά με την παροχή εναλλακτικής λύσης αντί της άτυπης φυγής, όταν τα παιδιά ήταν αποφασισμένα να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας για να πάνε σε άλλη χώρα. Περαιτέρω, η σημασία του να έχουν οι ανήλικοι ως σημείο αναφοράς ενήλικους υπεύθυνους για τη φροντίδα τους επισημάνθηκε ως αποφασιστικός παράγοντας, για να νιώσουν άμεσα οι ανήλικοι οικεία και για την

αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών τους. Αναδείχθηκε επίσης ως σημαντική παράμετρος η εξοικείωση των ανηλίκων με τη δομή φιλοξενίας και το καθημερινό πρόγραμμά της, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι ανήλικοι αισθάνονται ευπρόσδεκτοι και ενημερωμένοι. Αναφέρθηκε η πίεση που νιώθουν οι ανήλικοι από τους συγγενείς στην πατρίδα τους για να φύγουν και να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Επιπλέον, οι ανήλικοι εξέφρασαν στους φροντιστές ότι οι μακρές περίοδοι αναμονής για τις διαδικασίες, τους ωθούσαν στο να φύγουν από τη δομή φιλοξενίας και ότι η έλλειψη μελλοντικής προοπτικής τους δημιουργούσε αίσθημα απελπισίας. Οι συσχετισμοί μεταξύ της πίεσης των συγγενών, των καθυστερήσεων στις διαδικασίες και της έλλειψης μελλοντικών προοπτικών ήταν καίριοι για τη διαφυγή.

Καταλήγωντας, υπάρχουν διάφορα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την υποστήριξη των ασυνόδευτων ανηλίκων στις δομές φιλοξενίας και την αποτροπή της άτυπης φυγής. Επιπλέον, υπάρχουν διαρθρωτικές αλλαγές, που σχετίζονται με πολιτικές και πρακτικές που μπορεί να οδηγήσουν στην άτυπη φυγή και οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν για την προστασία των παιδιών και την προώθηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Για τις δομές φιλοξενίας συστήνουμε:

Να υπάρξουν διαδικασίες για την υποδοχή και την εισδοχή των νεοεισερχομένων στη δομή φιλοξενίας, οι οποίες θα εφαρμόζονται ανά πάσα στιγμή - ανεξάρτητα από την ώρα εισόδου - και οι οποίες μπορούν να εξασφαλιστούν με την εξοικείωση όλων των εργαζομένων -ακόμη και της νυκτερινής βάρδιας- με τις εν λόγω διαδικασίες. Είναι σημαντική η μέριμνα για παροχή υπηρεσιών διερμνείας για την υποστήριξη των διαδικασιών ένταξης και η αποσαφήνιση των διαδικασιών και των κανόνων της δομής φιλοξενίας.

Να διασφαλιστεί ότι πληρούνται οι ελάχιστες προδιαγραφές και καλύπτονται οι βασικές ανάγκες, όπως: τρόφιμα, ρούχα, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νομική βοήθεια, ψυχαγωγικές δραστηριότητες και πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη.

Να γνωριστούν οι νεοεισερχόμενοι με τα υπόλοιπα παιδιά που ζουν στη δομή φιλοξενίας, καθώς και με τους φροντιστές, κατά τις πρώτες ώρες της άφιξης.

Να διευκολυνθούν οι ομαδικές δραστηριότητες εντός της δομής φιλοξενίας για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Να παρέχεται στα παιδιά καθημερινό πρόγραμμα και δραστηριότητες που θα δημιουργήσουν ψυχική ανθεκτικότητα και θα ενισχύσουν την ψυχολογική τους ευημερία και την εμπλοκή στη δομή φιλοξενίας.

Να ενημερώνονται τα παιδιά σχετικά με τις διαδικασίες των νομικών συναντήσεων, καθώς και τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης ή μετεγκατάστασης.

Να υπάρχει ένα άτομο αναφοράς ή ένας σύμβουλος για κάθε παιδί για να εξασφαλίζεται στενή παρακολούθηση και να δημιουργείται ένα ισχυρό υποστηρικτικό περιβάλλον.

Να εξασφαλιστεί ότι όλα τα μέλη του προσωπικού γνωρίζουν και εκπαιδεύονται σε θέματα άτυπης φυγής.

Να υπάρχει ενασχόληση με το φαινόμενο της άτυπης φυγής και να διεξάγονται ενημερωτικές συνεδρίες με τους ανηλίκους για τους κινδύνους της εμπορίας ανθρώπων και της διακίνησης.

Για τις ελληνικές αρχές και τα κράτη μέλη της ΕΕ συστήνουμε:

Να διασφαλιστεί ότι οι παραπομπές σε συγκεκριμένες δομές φιλοξενίας λαμβάνουν υπόψη τη δηλωμένη δυναμικότητα κάθε δομής φιλοξενίας, για την υποστήριξη των συγκεκριμένων γλωσσικών χαρακτηριστικών του ανηλίκου που παραπέμπεται, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι δεν αποκλείονται από το σύστημα συγκεκριμένες εθνικότητες.

Να παράσχουν μόνιμες νόμιμες λύσεις για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα, που θα αποτελούν μια βιώσιμη επιλογή αντί της διαφυγής, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών ένταξης των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, της οικογενειακής επανένωσης και ακόμη και εναλλακτικές λύσεις, όπως η μετεγκατάσταση.

Να εξασφαλιστεί ταχύτερη διαδικασία οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης για τις ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Παροχή αξιόπιστων πληροφοριών στους ασυνόδευτους ανηλίκους σχετικά με τη διεκπεραίωση των αιτημάτων ασύλου τους, καθώς και των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης.

©Faros

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Η μετανάστευση ασυνόδευτων ανηλίκων προς την Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει γίνει ένα από τα κύρια σημεία εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση για μετανάστες και πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων¹. Από το 2000 ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων, που φθάνουν στην Ελλάδα, αυξάνεται σταθερά. Μεταξύ των ετών 2008 και 2013, κατά μέσο όρο, 11.908 αιτούντες άσυλο στην ΕΕ θεωρήθηκαν ασυνόδετοι ανήλικοι, σύμφωνα με τη Eurostat². Από το 2014 έως το 2016 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε δραματικά σε 23.150 το 2014, 92.205 το 2015 και 63.280 το 2016.³ Η αύξηση των αιτούντων ήταν άμεση συνέπεια της αποκαλούμενης «Ευρωπαϊκής προσφυγικής κρίσης». Η πλειοψηφία των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων που ήρθαν στην Ευρώπη το 2015 και το 2016, έφθασαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα και συνέχισαν το ταξίδι τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες⁴. Τον Μάρτιο του 2016, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου συναντήθηκαν με εκπροσώπους της Τουρκίας και συνομολόγησαν την επονομαζόμενη «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας», η οποία μείωσε σημαντικά τη ροή των προσφύγων που καταφθάνουν στα ελληνικά νησιά. Ταυτόχρονα, τα σύνορα της «Βαλκανικής διαδρομής» έκλεισαν, αφήνοντας περισσότερους από 60.000 πρόσφυγες αποκλεισμένους στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων περίπου 2.350 ασυνόδευτων ανηλίκων από τον Ιούλιο του 2017⁵.

Οι ασυνόδετοι ανήλικοι που βρίσκονται εν κινήσει αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες και κινδύνους, που σχετίζονται με την επισφαλή τους κατάσταση. Για παράδειγμα, παρουσιάζουν ψυχικές διαταραχές λόγω έλλειψης μελλοντικών προοπτικών, λόγω βίας, σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης, εργασιακής και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, ενώ ενδέχεται να γίνουν θύματα εμπορίας ανθρώπων⁶. Λόγω του νεαρού της ηλικίας τους, μπορούν εύκολα να γίνουν θύματα ατόμων που θέλουν να τους κακομεταχειριστούν και να τους εκμεταλλευτούν και, ως εκ τούτου, έχουν ιδιαίτερη ανάγκη για ολοκληρωμένη φροντίδα και προστασία. Εξαιτίας των εν λόγω κινδύνων και συνθηκών, η χρήση ουσιών ενδέχεται να αποτελέσει για τους ασυνόδετους ανηλίκους μια διέξοδο, για να αντιμετωπίσουν τις δυσμενείς συνθήκες⁷.

Η πλειοψηφία των ασυνόδευτων ανηλίκων που έφθασαν στην Ελλάδα το 2015 και το 2016 προέρχονται από το Αφγανιστάν, τη Συρία, το Ιράκ και το Πακιστάν, με τα αγόρια να αποτελούν το 90% του συνολικού πληθυσμού. Στην Ελλάδα, οι ασυνόδετοι και χωρισμένοι από την οικογένειά τους ανήλικοι έχουν δικαίωμα στέγασης, προστασίας από τις αρχές και υπόκεινται στην εκ του νόμου επιτροπεία του Εισαγγελέα Ανηλίκων. Επιπλέον, η ελληνική νομοθεσία ορίζει ότι οι ασυνόδετοι ανήλικοι, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους, έχουν «τη δυνατότητα να ασχοληθούν με δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων παιχνιδιών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων ενδεδειγμένων για την ηλικία τους». Έχουν επίσης δικαίωμα πρόσβασης στο ελληνικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα⁸.

Στην παρούσα έκθεση, ως ασυνόδετοι ανήλικοι ορίζονται οι υπήκοοι τρίτων χωρών ή οι απάτριδες ηλικίας κάτω των 18 ετών, που εισέρχονται στο έδαφος των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύονται από ενήλικα ο οποίος έχει την ευθύνη τους, ή οι ανήλικοι που εγκαταλείπονται ασυνόδετοι μετά την είσοδό τους στο έδαφος των κρατών μελών⁹.

¹ UNHCR: Trees only move in the wind: A study of unaccompanied Afghan children in Europe, 2016. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.unhcr.org/research/evalreports/4c1229669/trees-only-move-wind-study-unaccompanied-afghan-children-europe-christine.html>

² EuroStat: Asylum applicants considered to be unaccompanied minors - annual data, 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00194&plugin=1>

³ Eurostat: 63 300 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2016, 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8016696/3-11052017-AP-EN.pdf/30ca2206-0db9-4076-a681-e069a4bc5290>

⁴ REACH: Children on the move in Italy and Greece, 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://www.unicef.org/eca/REACH_ITA_GRC_Report_Children_on_the_Move_in_Italy_and_Greece_June_2017.pdf

⁵ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Ε.Κ.Κ.Α. Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδετα Ανήλικα (Α.Α) στην Ελλάδα, 19 Ιουλίου 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ekka.org.gr/files/EKKA%20dashboard%2019-7-2017.pdf>

⁶ Harvard University: Emergency Within an Emergency: The Growing Epidemic of Sexual Exploitation and Abuse of Migrant Children in Greece, 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://cdn2.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/5/2017/04/Emergency-Within-an-Emergency-FXB.pdf>

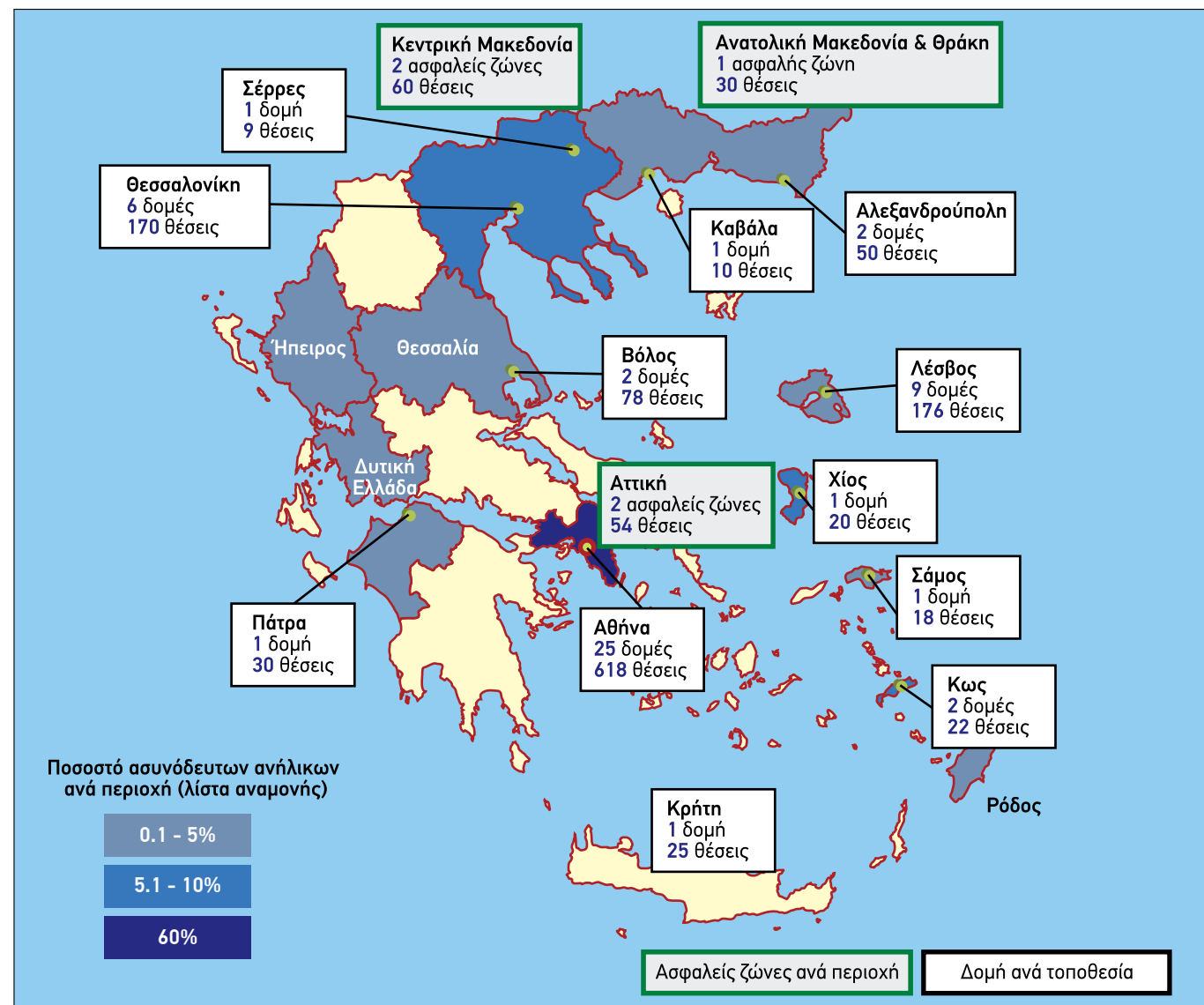
⁷ Save the Children: A tide of self-harm and depression: The EU-Turkey Deal's devastating impact of child refugees and migrants, 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://www.savethechildren.ca/wp-content/uploads/2017/03/FINAL-Report_EU-Turkey-deal_-A-tide-of-self-harm-anddepression_March-20171.pdf

⁸ Human Rights Watch: «Γιατί με Κρατάτε Εδώ;» Ασυνόδετα Παιδιά υπό Κράτηση στην Ελλάδα, 2016. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.hrw.org/report/2016/09/08/why-are-you-keeping-me-here/unaccompanied-children-detained-greece>

⁹ European Commission: Unaccompanied Minors in The EU, 2013. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/asylum/uam/uam_infographic_a4_en.pdf

1.2 Σύστημα στέγασης για ασυνόδευτους ανηλίκους στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.) επιλαμβάνεται του συντονισμού των δομών φιλοξενίας και των εθνικών μηχανισμών παραπομπής για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Ο εν λόγω εξειδικευμένος φορέας παραπέμπει τα παιδιά σε εξειδικευμένες δομές φιλοξενίας, που φέρουν την ευθύνη για την κοινωνική τους ευημερία. Τα τελευταία χρόνια έχουν καταβληθεί σημαντικές προσπάθειες για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ασυνόδευτων ανηλίκων και έχουν ανοίξει νέες δομές φιλοξενίας για την κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών τους. Ωστόσο, οι ανάγκες σε πολλές περιπτώσεις υπερέβησαν τη διαθέσιμη δυναμικότητα και, επί του παρόντος, περίπου οι μισοί ασυνόδευτοι ανήλικοι παραμένουν χωρίς θέση φιλοξενίας, με συνέπεια να στερούνται την ολοκληρωμένη φροντίδα και προστασία¹⁰. Από τον Ιούλιο του 2017, υπάρχουν 52 δομές φιλοξενίας συνολικής χωρητικότητας 1.226 θέσεων, αν και ο αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα ανέρχεται σε 2.350. Από τα 1.350 παιδιά που υπάρχουν στη λίστα αναμονής για δομές φιλοξενίας, 159 βρίσκονται σε χώρους προσωρινής στέγασης, 169 βρίσκονται σε καθορισμένους χώρους, στις λεγόμενες Ασφαλείς Ζώνες, 246 βρίσκονται σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και 117 βρίσκονται σε προστατευτική φύλαξη σε αστυνομικά τμήματα¹¹. Το 2016, ο μέσος χρόνος αναμονής για την παραπομπή ενός ασυνόδευτου ανηλίκου σε δομή φιλοξενίας ήταν 39,5 ημέρες.

Αριθμός και δυναμικότητα δομών φιλοξενίας και ασφαλών ζωνών, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.) Ιούλιος 2017

¹⁰ Human Rights Watch: «Γιατί με Κρατάτε Εδώ;» Ασυνόδευτα Παιδιά υπό Κράτηση στην Ελλάδα, 2016. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.hrw.org/report/2016/09/08/why-are-you-keeping-me-here/unaccompanied-children-detained-greece>

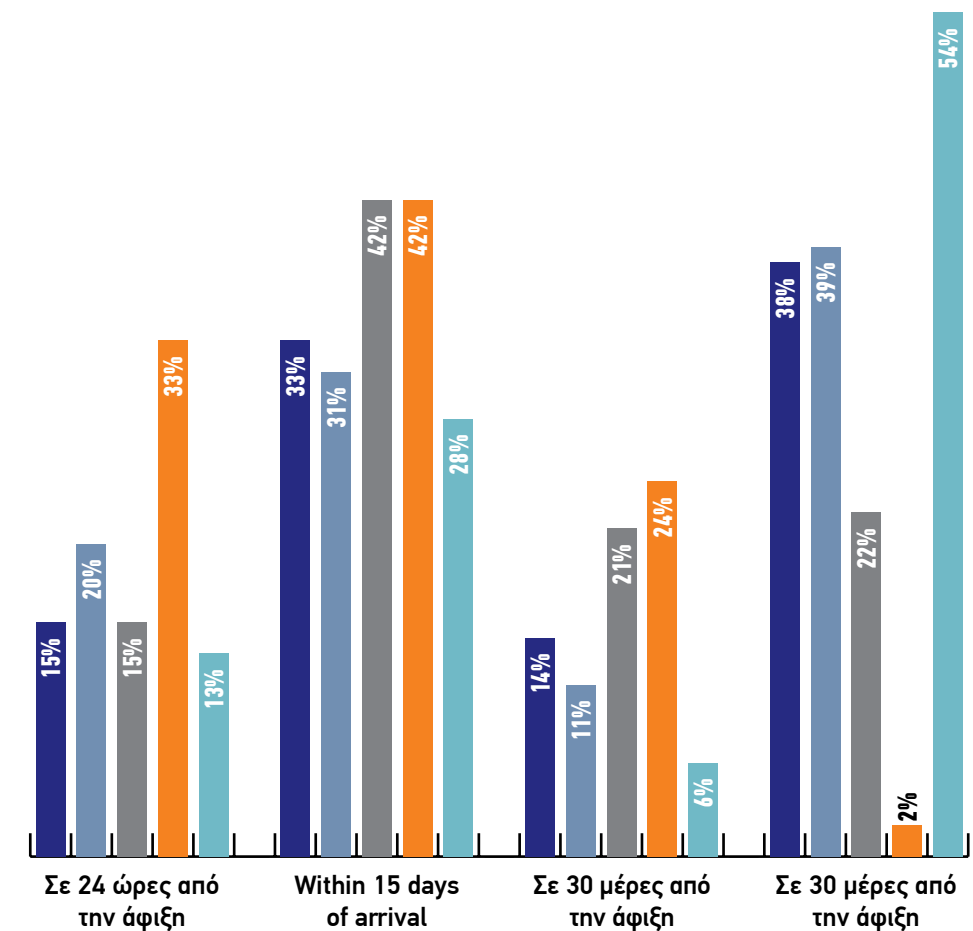
¹¹ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Ε.Κ.Κ.Α. Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α) στην Ελλάδα, 19 Ιουλίου 2017. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ekka.org.gr/files/EKKA%20dashboard%2019-7-2017.pdf>

1.3 Άτυπη Φυγή ασυνόδευτων ανηλίκων από δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα παρατηρείται υψηλό ποσοστό ασυνόδευτων ανηλίκων που φεύγουν άτυπα από δομές φιλοξενίας. Στην παρούσα έκθεση, ο όρος άτυπη φυγή χρησιμοποιείται για να περιγράψει την κατάσταση κατά την οποία τα παιδιά ξαφνικά - με ή χωρίς προειδοποίηση - εγκαταλείπουν τις δομές φιλοξενίας με δική τους απόφαση. Ακολουθεί γράφημα του Ε.Κ.Κ.Α. σχετικά με το χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι ασυνόδευτοι ανήλικοι παραμένουν στη δομή φιλοξενίας, πριν την αναχώρησή τους. Τα εν λόγω χρονικά διαστήματα υπολογίζονται σε διάστημα 1 (μιας) ημέρας, 15 ημερών, 30 ημερών και άνω των 30 ημερών από την άφιξη τους. Είναι σημαντικό όμως να σημειωθεί ότι οι αριθμοί αυτοί δεν περιλαμβάνουν μόνο τις περιπτώσεις άτυπης φυγής, αλλά και μετεγκαταστάσεις, οικογενειακές επανενώσεις και μετακινήσεις μεταξύ των δομών φιλοξενίας. Ενώ δεν κατέστη δυνατό να διαχωριστούν τα δεδομένα στην ετήσια στατιστική έκθεση του Ε.Κ.Κ.Α., εν τω μεταξύ καταγράφηκε ότι η πλειονότητα των αναχωρήσεων, οφείλεται σε άτυπη φυγή¹². Η στατιστική αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι η μετεγκατάσταση και η οικογενειακή επανένωση διαρκούν κανονικά περισσότερο από 30 ημέρες.

Χρονική διάρκεια από την άφιξη στη δομή φιλοξενίας μέχρι την αποχώρηση

2012
2013
2014
2015
2016

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.) Στατιστικά έτους 2016

¹² Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.) Στατιστικά έτους 2016 της Υπηρεσίας Διαχείρισης αιτημάτων στέγασης Αιτούντων Άσυλο και Ασυνόδευτων Ανηλίκων του Ε.Κ.Κ.Α. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.ekka.org.gr/portal_docs/news/454.pdf

Τα στοιχεία μεταξύ των ετών 2012 και 2014 δείχνουν μια πολύπλοκη κατάσταση, όπου το 15-20% των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων έφυγαν από τις δομές φιλοξενίας εντός των πρώτων 24 ωρών από την άφιξη τους, ενώ πάνω από τους μισούς έφυγαν από τις δομές φιλοξενίας εντός του πρώτου μήνα από την άφιξή τους. Βάσει των πληροφοριών από την έκθεση του Ε.Κ.Κ.Α., είναι εύλογο να συμπεράνουμε ότι οι αποχωρήσεις κατά τη διάρκεια των πρώτων 24 ωρών, 15 ημερών και 30 ημερών αφορούν κυρίως ακανόνιστες αναχωρήσεις και, συνεπώς, πρόκειται για περιπτώσεις άτυπης φυγής. Το 2015 οι αριθμοί αυτοί αυξήθηκαν δραματικά, καθώς τα σύνορα ήταν ανοιχτά και ήταν εύκολο να φύγουν από την Ελλάδα. Το 2016 η κατάσταση αντιστράφηκε, συνέπεια της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας και του κλεισίματος των συνόρων. Επομένως, ένας αυξημένος αριθμός ανηλίκων επέλεξε να παραμείνει στις δομές φιλοξενίας, πέραν του ενός μήνα, και να αναζητήσει μια νόμιμη λύση διαμονής στην Ευρώπη.

1.4 Άτυπη φυγή ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ευρώπη

Η άτυπη φυγή των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι γνωστή και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για παράδειγμα, το εν λόγω φαινόμενο εξετάστηκε στη μελέτη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης το 2014, όπου περιγράφονται λεπτομερώς οι πολιτικές, οι πρακτικές και τα δεδομένα σχετικά με τους ασυνόδευτους ανηλίκους στην ΕΕ και στη Νορβηγία. Η μελέτη αυτή διαπίστωσε ότι υπάρχουν πολύ περιορισμένες πληροφορίες σχετικά με την άτυπη φυγή και ότι μόνο τα μισά κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν στατιστικά στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που εξαφανίζονται ή φεύγουν άτυπα. Οπότε, δεν υπάρχουν απόλυτα ή συστηματικά δεδομένα για τους ασυνόδευτους ανήλικους που φεύγουν άτυπα ή εξαφανίζονται. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι φεύγουν άτυπα τις πρώτες ημέρες ή τις πρώτες εβδομάδες από την άφιξή τους στη δομή φιλοξενίας. Οι πιο συχνές αιτίες φυγής ήταν, μεταξύ άλλων, η συνέχιση του ταξιδιού τους για επανένωση με την οικογένεια σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι χρονοβόρες διαδικασίες ασύλου και η πεποίθηση ότι έχουν περιορισμένες πιθανότητες χορήγησης ασύλου. Επιπλέον, η λανθασμένη καταγραφή ή η μη επιθυμητή δήλωση της ηλικίας από τους ανηλίκους, καθώς και η διακίνηση, αναφέρονται επίσης ως λόγοι για τη διαφυγή¹³. Στην αυστριακή έκθεση για τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης διαπιστώθηκε ότι το γεγονός της άτυπης φυγής των ασυνόδευτων ανηλίκων από τα κέντρα υποδοχής αποτελούσε πρόκληση, καθώς και άλλοι θα εμπνέονταν να κάνουν το ίδιο¹⁴.

Η μελέτη εντόπισε επίσης μία σειρά από μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη της άτυπης φυγής και της εξαφάνισης. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν στρατηγικές για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης με τους ανηλίκους, τη στενή παρακολούθηση (monitoring), και τη συμμετοχή πολλών διαφορετικών ειδικοτήτων, που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά. Η μελέτη εντόπισε επίσης βέλτιστες πρακτικές για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της άτυπης φυγής. Για παράδειγμα, ένα κέντρο υποδοχής στο Βέλγιο πλένει τα ρούχα των ανηλίκων κατά την άφιξή τους, προκειμένου να κερδίσει χρόνο και να τους αποτρέψει να φύγουν άτυπα μέσα στις πρώτες 24 ώρες από την άφιξή τους. Επίσης φωτογραφίζουν τους ανηλίκους, τους παρέχουν κινητό τηλέφωνο και κάρτα SIM και τους ενθαρρύνουν να δημιουργήσουν έναν λογαριασμό ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για να επικοινωνήσουν μαζί τους, εάν εξαφανιστούν. Στη Νορβηγία εφαρμόστηκαν ταχείες διαδικασίες ασύλου για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, με στόχο τη μείωση των εξαφανίσεων και την παροχή άμεσης προστασίας και σαφήνειας της διαδικασίας σχετικά με την διαδικασία ασύλου¹⁵.

Ομοίως, το 2016, η Missing Children Europe δημοσίευσε μια έκθεση σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές και τις βασικές προκλήσεις στη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών, ώστε να προστατεύσουν τους ασυνόδευτους ανηλίκους από την εξαφάνιση¹⁶. Αυτή η έκθεση συμπληρώθηκε από έναν πρακτικό οδηγό για τους εργαζομένους στην πρώτη γραμμή σχετικά με την πρόληψη και την ορθή ανταπόκριση σε περιπτώσεις εξαφάνισης ασυνόδευτων ανηλίκων¹⁷.

Παρά το υψηλό ποσοστό άτυπης φυγής, δε γνωρίζουμε πολλά για το φαινόμενο αυτό και τις εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων που φεύγουν από τις δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα. Αυτό υπογραμμίζεται στην ελληνική έκθεση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης για τις πολιτικές, τις πρακτικές και τα δεδομένα σχετικά με τους ασυνόδευτους ανηλίκους στην ΕΕ και τη Νορβηγία, η οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «δεν υπάρχουν λεπτομερή στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των λόγων, για τους οποίους οι ασυνόδευτοι ανήλικοι φεύγουν άτυπα ή εγκαταλείπουν τις δομές φιλοξενίας [στην Ελλάδα]»¹⁸.

¹³ European Migration Network: Synthesis Report for the EMN Focussed Study 2014: Policies, practices and data on unaccompanied minors in the EU Member States and Norway, 2015. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/emn_study_2014_uams.pdf

¹⁴ Koppenberg S: Unaccompanied Minors in Austria: Legislations, Practices and Statistics, 2014. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.emn.at/wp-content/uploads/2017/01/EMN_UAM-Study2014_AT_EMN_NCP_eng.pdf

¹⁵ European Migration Network: Synthesis Report for the EMN Focussed Study 2014: Policies, practices and data on unaccompanied minors in the EU Member States and Norway, 2015. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/emn_study_2014_uams.pdf

¹⁶ Missing Children Europe: SUMMIT Report: Best practices and key challenges on interagency cooperation to safeguard unaccompanied children from going missing, 2016. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://missingchildreneurope.eu/Portals/0/Docs/report_SUMMIT%20-%20Safeguarding%20Unaccompanied%20Migrant%20Minors_1mrt.pdf

¹⁷ Missing Children Europe: SUMMIT Handbook: Practical guidance on preventing and responding to unaccompanied children going missing, 2016. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://missingchildreneurope.eu/Portals/0/Docs/SUMMIT%20Handbook.pdf>

¹⁸ European Migration Network: Greece Report for the EMN Focussed Study: Policies, practices and data on unaccompanied minors, 2014. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/unaccompanied-minors/greece_national_report_uams_en.pdf

2. ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση των κινήτρων και των εμπειριών των ασυνόδευτων ανήλικων οι οποίοι εγκαταλείπουν τις δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα. Επιπλέον, η μελέτη θα διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίο οι φροντιστές βιώνουν την εμπειρία της άτυπης φυγής και τις διαδικασίες που έχουν διαθέσιμες οι δομές φιλοξενίας για να υποστηρίξουν τα παιδιά προκειμένου να παραμείνουν σε δομές φροντίδας. Τέλος, η έκθεση παρέχει συστάσεις για τη μελλοντική πρακτική με βάση τα πορίσματα της μελέτης. Ελπίζουμε ότι τα πορίσματα αυτής της μελέτης θα προσφέρουν καλύτερη κατανόηση στους λόγους για τους οποίους φεύγουν άτυπα από τις δομές φιλοξενίας οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και θα βοηθήσουν στην ενημέρωση των φροντιστών και των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου.

Η έκθεση στοχεύει στην παροχή πληροφοριών σχετικά με τις εμπειρίες που βιώνουν τόσο οι φροντιστές όσο και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι στις δομές φιλοξενίας, όπως και τα κίνητρα και τις εμπειρίες της άτυπης φυγής.

Οι συγκεκριμένες ερευνητικές ερωτήσεις ήταν:

- α.** Ποια είναι τα κίνητρα των ασυνόδευτων ανηλίκων για την άτυπη φυγή;
- β.** Πώς βιώνουν τα ασυνόδευτα παιδιά την άτυπη φυγή;
- γ.** Ποιες είναι οι εμπειρίες των φροντιστών των ασυνόδευτων ανηλίκων που φεύγουν άτυπα από τις δομές φιλοξενίας;

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τα στοιχεία για αυτήν τη μελέτη συλλέχθηκαν μεταξύ Φεβρουαρίου και Απριλίου του 2017 στην Αθήνα, Ελλάδα. Αποτελείται από τρία μέρη, ενώ γίνεται χρήση μεθοδολογίας ποιοτικής έρευνας, ημιδομημένων συνεντεύξεων και τέχνης, προκειμένου να διερευνηθούν οι εμπειρίες των ασυνόδευτων ανηλίκων και των φροντιστών, που σχετίζονται με την άτυπη φυγή.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει ημιδομημένες συνεντεύξεις με ασυνόδευτους ανηλίκους, οι οποίοι έχουν στο παρελθόν φύγει άτυπα από δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα. Οι συμμετέχοντες εντοπίστηκαν σε δομές φιλοξενίας στην Αθήνα, όπου είχαν παραπεμφθεί οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, αφού είχαν ήδη φύγει άτυπα από άλλη δομή φιλοξενίας μία ή περισσότερες φορές, ενώ ένας από τους συμμετέχοντες εντοπίστηκε σε ένα κέντρο ημέρας εκτός Αθηνών και είχε επίσης φύγει άτυπα από δομή φιλοξενίας στην Αθήνα. Συνολικά, έδωσαν συνεντεύξεις 9 ασυνόδευτοι ανήλικοι από 5 διαφορετικές δομές φιλοξενίας με τη χρήση ημιδομημένου πλάνου. Κάθε παιδί ρωτήθηκε αρχικά για το κίνητρό του και την εμπειρία της άτυπης φυγής του από τη δομή φιλοξενίας στην Ελλάδα. Στο τέλος κάθε συνέντευξης οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν εάν επιθυμούσαν να φτιάξουν μια ζωγραφιά, σχετική με την εμπειρία διαφυγής τους, και να συμμετέχουν σε μια επόμενη συνέντευξη, για να μοιραστούν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εμπειρίες τους. 7 από τους 10 συμμετέχοντες συμφώνησαν σε μια δεύτερη συνάντηση, όπου ανέλυσαν τη ζωγραφιά τους, και τους δόθηκε η ευκαιρία να δώσουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εμπειρίες τους από την άτυπη φυγή. Οι συμμετέχοντες στη συνέντευξη ήταν όλοι αγόρια, ηλικίας 14 έως 17 ετών, προερχόμενα από το Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Συρία.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης, πραγματοποιήθηκαν ημιδομημένες συνεντεύξεις με το προσωπικό που εργάζεται στις δομές φιλοξενίας. Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν σχετικά με την εμπειρία τους για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που εγκαταλείπουν τις δομές φροντίδας και σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται και μπορούν να ληφθούν για να αποφευχθεί η άτυπη φυγή. Συνολικά, 8 άτομα από 4 διαφορετικές δομές φιλοξενίας συμμετείχαν στη συνέντευξη για την παρούσα μελέτη. Οι ρόλοι του προσωπικού ποίκιλαν από συντονιστές σε ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και πολιτισμικούς διαμεσολαβητές και βοήθησαν για να δοθούν πολλαπλές οπτικές στο ζήτημα της άτυπης φυγής.

3.1 Περιορισμοί

Καθώς στη μελέτη χρησιμοποιήθηκε μια μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας σε ένα περιορισμένο δείγμα, τα πορίσματα δεν μπορούν να γενικευθούν για τον ευρύτερο πληθυσμό των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα.

Ωστόσο, ενώ το μέγεθος του δείγματος του πληθυσμού ήταν περιορισμένο, φαίνεται να επήλθε θεωρητικός κορεσμός, καθώς η συλλογή δεδομένων είχε φθάσει σε ένα σημείο όπου δεν συλλεγότουσαν νέα σημαντικά δεδομένα.

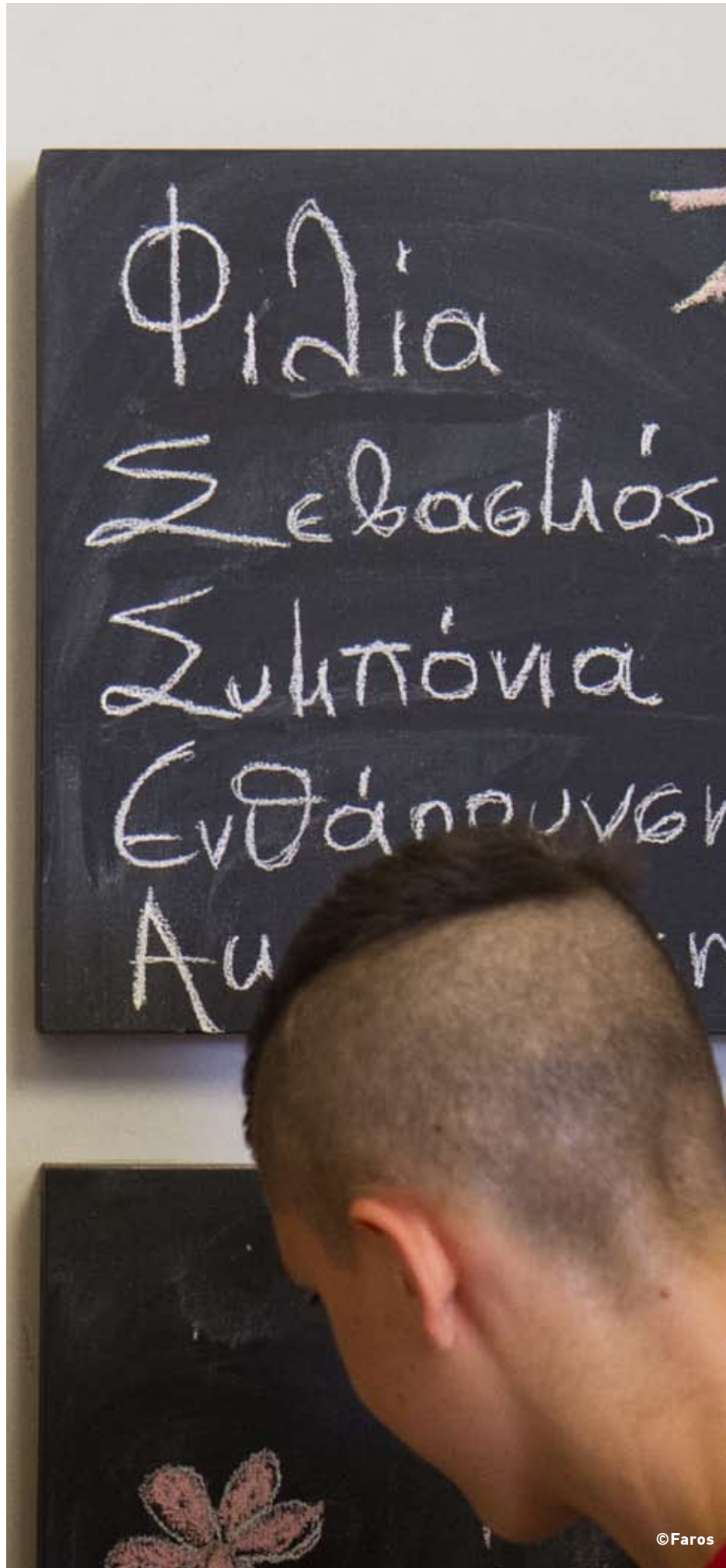
Η κύρια πρόκληση ήταν η δυσκολία εντοπισμού ασυνόδευτων ανηλίκων που είχαν στο παρελθόν διαφύγει άτυπα από μια δομή φιλοξενίας και βρίσκονταν πλέον σε νέα δομή φιλοξενίας. Κλήθηκαν 10 δομές φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους που βρίσκονται στην Αθήνα για να συμμετάσχουν στη μελέτη, και από αυτές 5 συμφώνησαν, 2 αρνήθηκαν και 3 δεν απάντησαν στην πρόσκληση. Κριτήριο αποτελούσε να συμπεριληφθούν μόνο παιδιά που διέμεναν ήδη σε δομή φιλοξενίας, δεδομένου ότι αυτά βρίσκονταν σε σταθερό περιβάλλον και έχουν πρόσβαση σε προστατευτική και ολιστική φροντίδα.

4. ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η διεξαγωγή συνεντεύξεων με ευάλωτα παιδιά αποτελεί ένα εξαιρετικά λεπτό ζήτημα και πρέπει να πραγματοποιείται με μέγιστη ευαισθησία, ώστε να μην προκληθεί στους συμμετέχοντες οποιαδήποτε δυσφορία ή βλάβη. Γι' αυτόν τον λόγο, τα άτομα που διεξήγαγαν τη συνέντευξη ασχολήθηκαν μόνο με ζητήματα που σχετίζονταν άμεσα με το θέμα της άτυπης φυγής και είχαν πλήρη επίγνωση για οποιαδήποτε τυχόν δυσφορία θα εξέφραζαν οι συμμετέχοντες.

Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το θέμα και τον σκοπό της συνέντευξης, για την ανωνυμία, την ασφαλή φύλαξη των δεδομένων και το δικαίωμα να σταματήσουν ή να αποσυρθούν από τη συνέντευξή τους. Στα δεδομένα της έκθεσης όλοι οι συμμετέχοντες έχουν ανωνυμοποιηθεί. Όλοι οι συμμετέχοντες έδωσαν προφορική και γραπτή συγκατάθεση για να συμμετάσχουν στη μελέτη.

Ο Εισαγγελέας Ανηλίκων, ο οποίος είναι ο εκ του νόμου επίτροπος των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων, έδωσε την άδεια για να δώσουν συνέντευξη τα παιδιά για τη μελέτη, μετά την παροχή συναίνεσης εκ μέρους των ανηλίκων και των δομών όπου φιλοξενούνταν.

5. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΤΥΠΗΣ ΦΥΓΗΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Το ακόλουθο κεφάλαιο παρουσιάζει τα πορίσματα των συνεντεύξεων με τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Αυτά χωρίζονται σε δύο βασικά τμήματα: τους λόγους και την εμπειρία της άτυπης φυγής.

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν παράγοντες ώθησης καθώς και έλξης για την άτυπη φυγή. Αν και αναφέρθηκαν στην αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος σε άλλη χώρα ως τον κύριο λόγο άτυπης φυγής, ανέφεραν και άλλους παράγοντες έλξης, όπως οι προσδοκίες από την οικογένειά τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους, και την επιθυμία τους να επανενωθούν με την οικογένειά τους σε άλλες χώρες. Εντοπίσαμε πέντε παράγοντες ώθησης, τους οποίους οι συμμετέχοντες ανέφεραν ως λόγους που συνέβαλαν στην εγκατάλειψη των δομών φιλοξενίας. Αυτοί περιλαμβάνουν: την ασφάλεια και τους κανόνες στη δομή φιλοξενίας, τις κακές συνθήκες των δομών φιλοξενίας, την έλλειψη συνομηλίκων και φροντιστικών ενηλίκων και την έλλειψη προοπτικών ενόσω διαμένουν στη δομή φιλοξενίας.

5.1 Λόγοι για την άτυπη φυγή

5.1.1 Αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες συνέδεσαν την εμπειρία της άτυπης φυγής με τη συνολική τους αφήγηση για τη μετανάστευση, ήτοι για να βρουν ένα μέλλον σε ένα μέρος όπου θα μπορούν να ζήσουν ειρηνικά, να λάβουν εκπαίδευση και να έχουν ευκαιρίες να διάγουν μια καλή ζωή. Ομοίως, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν έβλεπαν την Ελλάδα ως τη χώρα στην οποία θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε αυτές τις ευκαιρίες.

«Στο Αφγανιστάν δεν μπορούμε να ζήσουμε, είχαμε γη, αλλά την πήραν οι Ταλιμπάν [...] Το όνειρο των γονιών μου για μένα και τον αδελφό μου ήταν να φύγουμε από το Αφγανιστάν λόγω της κακής κατάστασης που επικρατεί εκεί. Το όνειρό μου είναι να πάω στη Γερμανία»

Ο ανωτέρω συμμετέχων επισήμανε ότι το όνειρο να φθάσει στη Γερμανία ήταν η κινητήρια δύναμη που του συντηρούσε τη θέληση να προχωρήσει. Από όλους τους συμμετέχοντες καταδείχθηκε ότι η Ελλάδα δεν ήταν ποτέ η προσδοκώμενη χώρα προορισμού τους. Επιπλέον, αυτό σήμαινε ότι τα παιδιά θα επέλεγαν να εγκαταλείψουν τις δομές φιλοξενίας για να συνεχίσουν το ταξίδι τους, χωρίς να γνωρίζουν τί τα περιμένει. Μερικοί συμμετέχοντες ήταν αποφασισμένοι να συνεχίσουν το ταξίδι τους, επειδή είχαν ήδη ταξιδέψει από άλλες μακρινές χώρες και πλέον βρίσκονταν κοντά στον επιθυμητό προορισμό τους. Ένας συμμετέχων ανέφερε ότι είχε φύγει άτυπα από τη δομή φιλοξενίας και ταξίδεψε στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας, επιθυμώντας να διασχίσει τα σύνορα και να συνεχίσει το ταξίδι του:

«Έμεινα στην Ειδομένη 27 ημέρες ελπίζοντας ότι θα ανοίξουν τα σύνορα. Ήμουν πολύ απογοητευμένος γιατί το όνειρό μου να πάω κάπου δεν μπορούσε να επιτευχθεί»

Συνεπώς, απογοητεύτηκε πολύ, όταν συνειδητοποίησε ότι δεν ήταν πλέον δυνατό να συνεχίσει το ταξίδι του, όπως είχε φανταστεί. Μάλιστα, ήταν σε επαφή με φίλους που είχαν ήδη κάνει το ταξίδι και πλέον θεωρούσε ότι χάθηκε η ευκαιρία του. Γι' αυτόν, το γεγονός αυτό συνιστούσε μια απώλεια, η οποία δημιούργησε ένα αίσθημα υψηλής ανασφάλειας για το μέλλον, και εγκλωβισμού στην Ελλάδα.

5.1.2 Προσδοκίες των συγγενών να συνεχίσουν το ταξίδι

Ένα ακόμη κοινό σημείο για την άτυπη φυγή των ανηλίκων αποτέλεσε ότι οι συγγενείς τους περίμεναν να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Αυτήν την προσδοκία είχαν τόσο οι συγγενείς στις χώρες καταγωγής τους, όσο και οι συγγενείς που είχαν ήδη φθάσει σε άλλη χώρα.

«Πρέπει να αρχίσω να εργάζομαι και να στείλω χρήματα στην οικογένεια [...] Θα τρώω καλά εδώ, αλλά οι συγγενείς μου, η οικογένειά μου που είναι πίσω...τι θα τρώνε; Θα τρώνε ό,τι βρίσκουν στον δρόμο;»

Αυτός ο συμμετέχων εξήγησε ότι θα μπορούσε να ζήσει στη δομή φιλοξενίας και να έχει αρκετά για τη ζωή του, αλλά ότι η οικογένειά του στο σπίτι ανέμενε από αυτόν να συνεχίσει το ταξίδι του, ώστε να είναι σε θέση να τους στηρίξει. Αυτές οι προσδοκίες των συγγενών άσκησαν μεγάλη πίεση στους ασυνόδευτους ανηλίκους σχετικά με την απόφασή τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους, παρά τους πιθανούς κινδύνους. Κάτι που γίνεται ιδιαίτερα δύσκολο όταν τα παιδιά δεν έχουν τα μέσα για να φύγουν από την Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να εξισορροπήσουν τις πιέσεις των συγγενών, που τα ενθαρρύνουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους.

5.1.3 Καθυστερήσεις στις διαδικασίες και τις παραπομπές

Προέκυψε ότι ένα ακόμη κίνητρο για τη άτυπη φυγή είναι η έλλειψη ή η καθυστέρηση των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει τους ασυνόδευτους ανηλίκους να «πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους». Ένας συμμετέχων έφυγε από τη δομή φιλοξενίας επειδή ένιωθε απογοήτευση από τις καθυστερήσεις στις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης. Είχε περιμένει στην Ελλάδα για περισσότερο από ένα έτος και είχε δει πολλά άλλα παιδιά να επανενώνονται με τις οικογένειές τους.

«Για εμάς τους Αφγανούς, η κατάσταση δεν ήταν εύκολη, επειδή οι Σύροι που φιλοξενούνταν σε δομές φιλοξενίας μετεγκαταστάθηκαν ή επανενώθηκαν στη Γερμανία ή σε άλλες χώρες, αλλά εμείς δεν είχαμε άλλη επιλογή από το να έρθουμε εδώ [στην Πάτρα]. Δεν ήταν εύκολη η απόφαση να φύγω από τη δομή φιλοξενίας. Έπρεπε να λάβω υπόψη ότι πρέπει να μείνω στον δρόμο και να χειριστώ τις δυσκολίες που συνοδεύουν μια τέτοια απόφαση...»

Αυτός ο συμμετέχων επισήμανε ότι αισθανόταν ότι οι διαδικασίες για τους Αφγανούς ήταν πιο αργές σε σχέση με τις διαδικασίες για τους Σύρους και ότι αυτό τον έκανε να νιώθει απογοήτευση και τον οδήγησε να πιστεύει ότι η καλύτερη ευκαιρία για να ενωθεί με την οικογένειά του ήταν να προσπαθήσει να φύγει παράτυπα.

Ένας περαιτέρω λόγος που αναφέρθηκε για την άτυπη φυγή ήταν οι καθυστερήσεις των διαδικασιών που αφορούσαν τις μεταφορές από χώρους προσωρινής στέγασης σε μόνιμες δομές εντός της Ελλάδας.

«Περίμενα πολύ καιρό για να με μεταφέρουν στην Αθήνα, αλλά δε με μετέφεραν και αποφάσισα να φύγω μόνος μου...»

Στο παραπάνω παράδειγμα, ο συμμετέχων ανέφερε ότι διέφυγε επειδή ήθελε να φύγει από τον χώρο προσωρινής φιλοξενίας στο νησί, για να πάει στην Αθήνα και στη συνέχεια να συνεχίσει σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Είχε ήδη περιμένει τρεις μήνες για να μεταφερθεί σε μια δομή φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα.

Εξαιτίας των καθυστερήσεων, ένας συμμετέχων ανέφερε ότι οι μεγαλύτεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι αισθάνονται πίεση λόγω της ηλικίας τους, καθώς γνωρίζουν ότι δε θα είναι διαθέσιμες οι ίδιες ευκαιρίες και υπηρεσίες γι' αυτούς όταν γίνουν 18.

«Όλοι οι ανήλικοι, λέμε το ίδιο πράγμα. Όταν συζητάμε, λέμε ότι πρέπει να φύγουμε από την Ελλάδα, να πάμε στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο...εντάξει, όταν είσαι ανήλικος, αλλά [όταν γίνεις 18] μετά τι;»

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι δεν μπορούν να παραμείνουν σε δομές φιλοξενίας μετά την ηλικία των 18 ετών και ότι, συνεπώς, είναι προτιμότερο να συνεχίσουν το ταξίδι τους, παρά να περιμένουν να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες.

5.1.4 Έλλειψη ασφάλειας και διαφωνίες σχετικά με τους κανόνες της δομής φιλοξενίας

Ένας επιπλέον λόγος που προέκυψε από τις συνεντεύξεις, αφορούσε στους κανόνες λειτουργίας της δομής φιλοξενίας. Ορισμένα παιδιά διέμεναν σε δομές φιλοξενίας όπου υπήρχαν πολύ λίγοι κανόνες και, ως εκ τούτου, ήταν πιο χαοτικές και τα παιδιά δεν ένιωθαν ασφαλή. Σε μια περίπτωση, ένα παιδί ανέφερε ότι υπήρχαν συχνά καυγάδες στη δομή φιλοξενίας και ότι η έλλειψη κανόνων δημιουργούσε ένα αίσθημα χάους, χωρίς να νοιάζεται κανείς γι' αυτούς (τους κανόνες).

«Τα παιδιά καυγάδιζαν πολύ και έσπαγαν πράγματα...αν δεν υπάρχουν κανόνες, ο καθένας κάνει ό, τι θέλει»

Δύο παιδιά ανέφεραν ότι υπήρχε ελάχιστη επίβλεψη και συχνά ξεσπούσαν καυγάδες μεταξύ των παιδιών, καθώς και με ξένους οι οποίοι εισέρχονταν στις εγκαταστάσεις. Λόγω της αίσθησης ανασφάλειας, αυτά τα δύο αγόρια αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας και επέλεξαν να μείνουν στον δρόμο. Αναφέρθηκαν σε κανόνες σχετικά με την ώρα που πρέπει να γυρίζουν στη δομή και για συμμετοχή σε δραστηριότητες με ασφάλεια και σταθερότητα, ως κάτι το σημαντικό.

Ταυτόχρονα, ειδικά οι μεγαλύτεροι συμμετέχοντες εξέφρασαν ότι ήταν δύσκολο να ζήσουν σε ένα μέρος με πάρα πολλούς κανόνες και διαδικασίες, όπως οι υπόλοιποι μικρότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Είχαν συνηθίσει να είναι ανεξάρτητοι και να διαχειρίζονται μόνοι τους τη ζωή τους.

Ανέφεραν ότι τους αντιμετώπιζαν σαν παιδιά με το να πρέπει να ζήσουν σε ένα εποπτευόμενο περιβάλλον με πολλούς κανόνες. Το γεγονός αυτό μπορεί να δικαιολογεί ορισμένες περιπτώσεις άτυπης φυγής, όπου οι ασυνόδευτοι ανήλικοι εγκαταλείπουν τις δομές φιλοξενίας για να έχουν περισσότερη ελευθερία, να ζουν όπως θέλουν και να μην δεσμεύονται από κανόνες. Συνεπώς, μπορεί να συνιστά πρόκληση για ορισμένες δομές φιλοξενίας, όπου παρατηρείται μεγάλο ηλικιακό χάσμα μεταξύ παιδιών και εφήβων, η εξεύρεση ενός συνόλου κανόνων, το οποίο θα αρμόζει και στις δύο ομάδες.

«Μπορεί να είμαστε 16 ή 17 ετών, αλλά έχουμε την εμπειρία ενός 25χρονου άνδρα. Θέλω να πω, περάσαμε έναν χρόνο στους δρόμους και έχουμε τόσες πολλές εμπειρίες και καταλαβαίνουμε τί πρέπει να κάνουμε...»

Οι εν λόγω έφηβοι έχουν εμπειρία στο ταξίδι και στη διαχείριση της δικής τους ζωής, μέσα από το μακρύ ταξίδι τους, και έχουν αποκτήσει ψυχική ανθεκτικότητα και ανεξαρτησία. Όταν, εν συνεχεία, τοποθετούνται σε προστατευόμενο περιβάλλον, όπου πρέπει να συμμορφώνονται με τους κανόνες της δομής, από τη μία πλευρά, μπορεί να τους εκτιμήσουν, από την άλλη, αισθάνονται ότι τους περιορίζουν.

5.1.5 Έλλειψη υπηρεσιών και ακατάλληλες συνθήκες

Παρόλο που από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι οι ανήλικοι θα φύγουν άτυπα λόγω των κακών συνθηκών που επικρατούν στις δομές φιλοξενίας, αρκετοί από τους ανήλικους σχολίασαν επίσης τις υπηρεσίες και τις συνθήκες που θεωρούσαν ότι ήταν ανυπόφορες ή ακατάλληλες και οι οποίες συνέβαλαν στη δημιουργία αρνητικής εντύπωσης. Ένας ανήλικος περιέγραψε τη στιγμή άφιξης στη δομή φιλοξενίας, όπου ανέμενε, προτού του δείξουν το δωμάτιό του, που δεν είχε ακόμη προετοιμαστεί, υπό συνθήκες που δεν ήταν φιλικές:

«Έπρεπε να περιμένουμε πολλές ώρες μέχρι να μας δώσουν ένα δωμάτιο, και όταν μπήκα μέσα στο δωμάτιό μου, ήταν πολύ βρώμικο, μύριζε πολύ άσχημα, δεν είχε φως - ήταν σπασμένο.»

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο για να δημιουργηθεί μια αίσθηση καλωσορίσματος προέκυψε ότι είναι η παροχή πληροφοριών στη γλώσσα τους. Ένας συμμετέχων εξήγησε ότι τοποθετήθηκε σε μια δομή φιλοξενίας, αλλά δεν έλαβε καμία πληροφορία, επειδή η δομή φιλοξενίας δεν είχε διερμηνέα:

«Διερμηνέας ήρθε μετά από 5 ημέρες»

Πολλοί από τους συμμετέχοντες επισήμαναν τη σημασία των διερμηνέων, για να τους βοηθήσουν να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον. Η παροχή από τις δομές φιλοξενίας ενός φιλόξενου περιβάλλοντος, όπου τα παιδιά μπορούν να αισθάνονται ασφαλή κατά τις πρώτες ώρες και ημέρες της διαμονής τους, φαίνεται να επιτελεί σημαντικό ρόλο, προκειμένου οι ανήλικοι να μην απελπίζονται στο νέο περιβάλλον και για να αποτρέπεται η διαφυγή.

5.1.6 Απουσία συνομηλίκων

Ορισμένοι συμμετέχοντες ανέφεραν τη σημασία των συνομηλίκων και των φίλων τους όταν επισήμαναν τους θετικούς παράγοντες και τους παράγοντες δημιουργίας ψυχικής ανθεκτικότητας στη ζωή τους. Κατά τον ίδιο τρόπο, η απουσία συνομηλίκων και φίλων φάνηκε να επιδρά αρνητικά στην ευημερία των ανηλίκων. Σε μια περίπτωση, ένας συμμετέχων ανέφερε την απογοήτευση που ένιωσε, όταν τοποθετήθηκε σε μια δομή φιλοξενίας, και διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε διερμηνέας ή άλλοι ανήλικοι που μιλούσαν τη γλώσσα του. Η ματαίωση που αισθάνθηκε αφού δεν είχε κανέναν για να επικοινωνήσει τον οδήγησε στην άτυπη φυγή από τη δομή φιλοξενίας εντός λίγων ημερών μετά την άφιξή του.

«Ένωθα μοναξιά...η μοναξιά είναι κακό πράγμα. Δεν μπορούσα να συζητήσω με κανέναν... φανταστείτε τον εαυτό σας να βρίσκεστε σε ένα μέρος όπου δεν μπορείτε να γελάσετε με κάποιον, να διασκεδάσετε με κάποιον. Αυτό δεν είναι ζωή, χωρίς να είσαι με κάποιον που να φροντίζει για σένα και να μπορείς να διασκεδάσεις μαζί του»

Είναι σημαντικό, για να περιοριστεί η άτυπη φυγή, να εξασφαλίσουν οι δομές φιλοξενίας φροντιστές, οι οποίοι θα συστήνουν τους νεοεισερχομένους σε νέους φίλους εντός των πρώτων ημερών στη δομή φιλοξενίας. Οι υποστηρικτικοί ενήλικες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για να βοηθήσουν τα παιδιά να συνάψουν φιλίες και να δημιουργηθεί ένα φιλόξενο περιβάλλον, όπου οι ανήλικοι μπορούν να νιώθουν φροντίδα και προσοχή.

5.1.7 Έλλειψη δραστηριοτήτων, εκπαίδευσης και μελλοντικών προοπτικών

Ένας άλλος βασικός παράγοντας, που αναδείχθηκε ως σημαντικός για τους συμμετέχοντες, ήταν η ύπαρξη μιας ουσιαστικής καθημερινότητας με εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και, μέσω αυτού, η δημιουργία ενός καθημερινού προγράμματος. Ένας συμμετέχων ανέφερε ότι:

«Είχα ζητήσει να πάω στο σχολείο περισσότερες από 15 φορές σε διαφορετικά άτομα του προσωπικού [...] Οπότε μάζεψα τα πράγματα μου, δεν είχα τίποτα άλλο να πάρω από αυτό το μέρος... δεν υπήρχαν δραστηριότητες»

Πολλοί από τους ανήλικους που ρωτήθηκαν ανέφεραν ότι είχαν όνειρα να μορφωθούν και να αποκτήσουν δεξιότητες, που θα τους βοηθούσαν να εξασφαλίσουν ένα καλό μέλλον.

Ένας από τους συμμετέχοντες επισήμανε ότι έφυγε από τη δομή φιλοξενίας, επειδή αισθανόταν ότι το προσωπικό δεν τον άκουγε και επιθυμούσε διακαώς να συνεχίσει την εκπαίδευσή του:

«Μέχρι να φθάσω εκεί που θέλω να πάω δεν μπορώ να φανταστώ οτιδήποτε, μέχρι τώρα δεν πηγαίνω στο σχολείο, οπότε πώς μπορώ να ονειρευτώ να κάνω κάτι...»

Κατά συνέπεια, γίνεται αντιληπτό ότι η έλλειψη εκπαιδευτικών ευκαιριών μέσα στη δομή φιλοξενίας ή οι ευκαιρίες εγγραφής στο σχολείο έχουν αρνητικό αντίκτυπο στα παιδιά και αποτελούν λόγο για να εγκαταλείψουν την δομή φιλοξενίας.

5.2 Η εμπειρία μετά την άτυπη φυγή από τη δομή φιλοξενίας

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν μικτά συναισθήματα σε σχέση με την άτυπη φυγή από τις δομές φιλοξενίας. Από τη μία πλευρά, η απόφαση να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας έδωσε σε ορισμένους συμμετέχοντες την ευκαιρία να βρουν ένα μέρος για να ζήσουν με καλύτερες συνθήκες ή να ακολουθήσουν την επιθυμία τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς μια άλλη χώρα. Από την άλλη, οι συμμετέχοντες ανέφεραν συναισθήματα στρες και άγχους, που σχετίζονταν με την άτυπη φυγή και το γεγονός ότι ήταν μόνοι τους εν κινήσει. Όλοι οι συμμετέχοντες ανέφεραν κινδύνους που σχετίζονται με την έλλειψη στέγασης, ωστόσο αυτό ήταν απαραίτητο για να προσπαθήσουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους.

«Όταν εγκαταλείπεις μια δομή φιλοξενίας υπάρχει κίνδυνος. Δεν ξέρεις πού να πας, τί να φας»

Κάποιοι συμμετέχοντες επισήμαναν πως αυτή η ανασφάλεια κατέστησε δύσκολη την απόφαση να φύγουν άτυπα, καθώς δεν ήξεραν τι θα τους περίμενε μόλις έφευγαν από τη δομή φιλοξενίας.

Τρεις συμμετέχοντες, ύστερα από την άτυπη φυγή από τη δομή φιλοξενίας, ταξίδεψαν στην πόλη της Πάτρας, η οποία έχει λιμάνι, με την ελπίδα να φθάσουν σε ένα πλοίο που θα τους πήγαινε στην Ιταλία. Ελλοχεύουν διάφοροι κίνδυνοι, που συνδέονται με την πραγματοποίηση αυτού του επικίνδυνου ταξιδιού, όπως ανέφερε ένας από τους συμμετέχοντες, ο οποίος μοιράστηκε την παρακάτω ανεπιτυχή προσπάθεια:

«Καταβάλαμε ιδιαίτερη προσπάθεια για να φύγουμε, αλλά δεν είχαμε τύχη. Μια μέρα κατάφερα να κρυφτώ σε ένα φορτηγό. Το φορτηγό άρχισε να κινείται προς το πλοίο και ήμουν κρυμμένος σε ένα μέρος από το οποίο δεν μπορούσα να βγω. Τότε, ήρθε η αστυνομία και φώτισε με φακό και με βρήκαν. Αν δεν βγεις, φέρνουν μια μάνικα με κρύο νερό και έτσι αναγκάζεσαι να βγεις και, όταν το έκανα, με χτύπησαν πολύ. Στη συνέχεια μας οδήγησαν σε ένα δωμάτιο, με χειροπέδες, και έψαχναν τα χαρτιά μας»

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν τη σύλληψη από την αστυνομία ως έναν από τους βασικούς κινδύνους και ανησυχίες που σχετίζονται με το να ταξιδεύουν μόνοι. Ο ανωτέρω συμμετέχων ανέφερε ότι η αστυνομία χρησιμοποίησε εξαναγκασμό και βία εναντίον του. Ένας άλλος συμμετέχων προσπάθησε επίσης να ακολουθήσει την ίδια διαδρομή, ωστόσο ανέφερε ότι είναι ιδιαίτερος δύσκολη και επικίνδυνη, όμως οι πρόσφυγες έχουν ήδη υποστεί πολλά δεινά κατά τη διάρκεια του μεταναστευτικού ταξιδιού τους, οπότε είναι διατεθειμένοι να διακινδυνεύσουν για να ολοκληρώσουν το εγχείρημά τους.

«Οι κίνδυνοι βρίσκονται παντού στον δρόμο, παντού είναι επικίνδυνα. Ειδικά αν ανέβει κανείς στο φορτηγό για να μπει στο πλοίο, πρόκειται για μια πολύ επικίνδυνη κατάσταση. Μπορεί να δοκιμάζεις κάθε μέρα για 2-3 μήνες για να περάσεις μία φορά. Έχουμε συναντήσει πολλές δυσκολίες, γι' αυτό αποδεχόμαστε την πιθανότητα να συναντήσουμε κινδύνους μπροστά στα μάτια μας»

Αρκετοί από τους συμμετέχοντες ανέφεραν ότι ήταν εύκολη η απόφαση να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας, καθώς είχαν ήδη συνηθίσει να ταξιδεύουν και να επιβιώνουν μόνοι τους και θεωρούσαν ότι είχαν ήδη αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες. Ωστόσο, καθώς δεν είναι πλέον εύκολο να διασχίσουν τα σύνορα, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν απογοήτευση λόγω του εγκλωβισμού και της αδυναμίας να συνεχίσουν το ταξίδι τους, παρά τις προσπάθειές τους να το κάνουν. Ο παρακάτω συμμετέχων διέφυγε από τη δομή φιλοξενίας, με σκοπό να ταξιδέψει στη Γερμανία, για να επανενωθεί με τη θεία του, αλλά διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε τρόπος να επιτευχθεί αυτός ο στόχος:

«Δεν θέλω να μείνω στην Ελλάδα...η θεία μου είναι στη Γερμανία, εδώ είμαι μόνος, αλλά στη Γερμανία θα με φροντίζει»

Ο συμμετέχων συνοψίζει τα συναισθήματα εγκλωβισμού και μοναξιάς, που τον οδήγησαν σε απογοήτευση και απελπισία για την κατάστασή του.

5.3 Σύνοψη των πορισμάτων των συνεντεύξεων με τους ασυνόδευτους ανήλικους

Οι συνεντεύξεις με τους ανήλικους κατέδειξαν ότι η αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος αποτελεί έναν κινητήριο παράγοντα έλξης, γεγονός που δυσκολεύει τους ανήλικους να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις αντί της διαφυγής. Επιπλέον, οι μεγάλες προσδοκίες που έχουν τα μέλη της οικογένειας για να φθάσουν σε άλλη χώρα, προκειμένου να στηρίξουν την οικογένεια, καθώς και η επιθυμία να επανενωθούν με την οικογένεια σε άλλη χώρα αποτελούν επίσης κινητήριους παράγοντες έλξης.

Μεταξύ των παραγόντων ώθησης για την άτυπη φυγή, διαπιστώσαμε ότι αυτές περιλάμβαναν την απογοήτευση λόγω των καθυστερήσεων στις διαδικασίες ασύλου και επανένωσης, την έλλειψη νόμιμων μέσων για ταξίδι σε άλλη χώρα και τις συνθήκες στις δομές φιλοξενίας. Ενώ ορισμένοι γνώριζαν για τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης, άλλοι φαίνονταν να αγνοούν ή να έχουν χάσει την ελπίδα τους αναφορικά με τις διαδικασίες. Προτιμούσαν να ταξιδέψουν με παράτυπο τρόπο. Οι εν λόγω συνθήκες, σε ορισμένους από τους συμμετέχοντες, διαπιστώθηκε ότι προκάλεσαν απογοήτευση, απελπισία και αδυναμία να μπορέσουν να δουν οποιεσδήποτε προοπτικές για το μέλλον, γεγονός που τους οδήγησε στη φυγή.

Ένας ακόμη συνήθης λόγος, για τον οποίο οι ανήλικοι εγκαταλείπουν τη δομή φιλοξενίας, ήταν οι συνθήκες που επικρατούσαν στη δομή φιλοξενίας: η έλλειψη ασφάλειας και η διαφωνία τους με τους κανόνες. Μερικοί από τους συμμετέχοντες εξέφρασαν ότι αισθάνονταν ότι οι συνθήκες στη δομή φιλοξενίας ήταν χαοτικές και ανασφαλείς, ενώ η ενόχληση των μεγαλύτερων συμμετεχόντων αφορούσε τους περιορισμούς που επιβάλλονταν από τους κανόνες και τους κανονισμούς της δομής φιλοξενίας. Οι μεγάλες ηλικιακές αποκλίσεις μεταξύ των ανηλίκων που διαμένουν σε μια συγκεκριμένη δομή φιλοξενίας ανέδειξαν τις διαφορετικές ανάγκες και προκλήσεις, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν. Ορισμένοι ανήλικοι εξέφρασαν ότι δεν είχαν συνηθίσει να τους περιορίζουν οι ενήλικες και, επομένως, συμπεριφέρονταν ως ανεξάρτητα και αυτοδύναμα άτομα.

Ένας άλλος, ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας που επιδρούσε στην τάση άτυπης φυγής των ανηλίκων ήταν η έλλειψη υπηρεσιών που δεν αποκλείουν κανέναν και ότι δεν υπήρχε κάποιος για να τους ακούσει ή να τους υποστηρίξει κατά τη διάρκεια των πρώτων ωρών υποδοχής. Σε συνδυασμό με τις άσχημες συνθήκες, αυτή η δυσκολία αναγνωρίστηκε από ορισμένους από τους συμμετέχοντες ως ένας παράγοντας ώθησης για την άτυπη φυγή από τις δομές φιλοξενίας. Ομοίως, η απουσία συνομηλίκων και φίλων φάνηκε να επηρεάζει αρνητικά την ευημερία των ανηλίκων και να οδηγεί σε σκέψεις για την αποχώρηση από μια δομή φιλοξενίας.

Τέλος, η ανάλυση κατέδειξε, επίσης, ότι είναι πολύ σημαντικό να παρέχονται στους ανήλικους εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες υποστηρίζουν την αναπτυξιακή, ψυχοκοινωνική τους ευημερία και τους παρέχουν μια μελλοντική προοπτική. Δεδομένου ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι αποφασισμένοι να φύγουν σε άλλη χώρα, δε δύνανται να βρουν νόημα στην παρούσα κατάστασή τους, εκτός εάν υποστηρίζονται για την εξεύρεση μιας ουσιαστικής καθημερινότητας με εκπαίδευση και νέες βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες προοπτικές. Κάτι τέτοιο απαιτεί εναλλακτικές εκπαιδευτικές μεθοδολογίες, ικανές να προσδώσουν νόημα σε μια σύντομη περίοδο αναμονής και οι οποίες μπορούν επίσης να παρέχουν στο ανήλικο εναλλακτικές προοπτικές για το μέλλον.

6. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΤΥΠΗΣ ΦΥΓΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΩΝ

Το παρακάτω κεφάλαιο παρουσιάζει τα πορίσματα από τις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν με τους φροντιστές που εργάζονται σε δομές φιλοξενίας για ασυνόδευτους ή χωρισμένους από την οικογένειά τους ανήλικους. Τα πορίσματα αυτά χωρίζονται σε τρία βασικά μέρη, που βασίζονται στην εξής ανάλυση: λόγοι για την άτυπη φυγή, οικοδόμηση εμπιστοσύνης με ασυνόδευτους ανήλικους και αντιμετώπιση του φαινομένου της άτυπης φυγής των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Το προσωπικό που εργαζόταν σε δομές φιλοξενίας πριν ή από το 2015 ανέφερε τις διαφορές που διαπίστωσε κατά την κορύφωση της προσφυγικής κρίσης, όταν τα σύνορα ήταν ανοιχτά, σε σύγκριση με την περίοδο μετά τον Μάρτιο του 2016, όπου έγινε δύσκολο να φύγει κάποιος από την Ελλάδα. Μέχρι τον Μάρτιο του 2016, το προσωπικό ανέφερε ότι τα παιδιά παρέμεναν στη δομή φιλοξενίας από λίγες μόνο ώρες έως λίγες ημέρες, προτού φύγουν άτυπα. Μετά τον Μάρτιο του 2016, διαπιστώθηκε ότι ο μέσος χρόνος παραμονής των παιδιών στις δομές φιλοξενίας αυξήθηκε σε αρκετούς μήνες. Οι συνεντεύξεις με τους φροντιστές επικεντρώθηκαν στις εμπειρίες τους από τα παιδιά που διέφυγαν από τις δομές φιλοξενίας και στους παράγοντες που επηρέασαν την εν λόγω διαδικασία. Με βάση τις συνεντεύξεις, εντοπίσαμε τα ακόλουθα θέματα που σχετίζονται με τη μελέτη: λόγοι για την άτυπη φυγή και οικοδόμηση εμπιστοσύνης με τους ανήλικους.

6.1 Λόγοι για την άτυπη φυγή

Από τις συνεντεύξεις των φροντιστών αναδείχθηκαν 4 βασικοί λόγοι για τους οποίους οι ανήλικοι φεύγουν άτυπα: φυγή προς άλλη χώρα, πίεση από συγγενείς, καθυστερήσεις στις διαδικασίες ασύλου και πρότυπο συμπεριφοράς ατόμων που βρίσκονται «εν κινήσει».

6.1.1 Φυγή προς άλλη χώρα

Οι φροντιστές ανέφεραν ότι ο συνηθέστερος λόγος διαφυγής είναι η επιθυμία των ανηλίκων να φθάσουν σε άλλη χώρα προορισμού. Στις περισσότερες από τις συνεντεύξεις αναφέρθηκε ότι οι ανήλικοι, και ιδιαίτερα οι έφηβοι, έχουν ήδη μια συγκεκριμένη χώρα προορισμού στο μυαλό τους κατά την άφιξή τους στη δομή φιλοξενίας. Ένας διερμηνέας από τη δομή φιλοξενίας το διατύπωσε ως εξής:

«Όλοι θέλουν να φύγουν. Μας λένε ότι όταν βρουν χρήματα θα φύγουν...»

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι οι ανήλικοι ήταν αποφασισμένοι και ότι ήταν, συνεπώς, δύσκολο να τους αλλάξουν γνώμη για να παραμείνουν στη δομή φιλοξενίας. Ορισμένοι συμμετέχοντες εξέφρασαν ότι η επιθυμία των ανηλίκων να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας επηρέαζε την αφοσίωσή τους σε δραστηριότητες και συνεπώς τη γενικότερη ευημερία τους. Το γεγονός αυτό τους οδήγησε σε πλήξη, η οποία αύξησε τον κίνδυνο άτυπης φυγής.

6.1.2 Πίεση από τους συγγενείς

Η πίεση από τους συγγενείς των ανηλίκων για να συνεχίσουν το ταξίδι τους ή να αρχίσουν να εργάζονται για να στείλουν χρήματα στις οικογένειές τους αναφέρθηκε επίσης από τους φροντιστές στις συνεντεύξεις.

«Η πίεση από την οικογένειά τους είναι να...αφήσουν [τη δομή φιλοξενίας]... μη μείνεις... γιατί πηγαίνεις στο σχολείο, γιατί μένεις στη [δομή φιλοξενίας]. Επίσης, επειδή έχουν υιοθετήσει έναν ρόλο ενηλίκων, φέρουν μέσα τους την ευθύνη και αισθάνονται ενοχές και άγχος, διότι οι γονείς τους έχουν μείνει πίσω και περιμένουν. Και, όπως κάθε παιδί, θέλουν να αποδείξουν στους γονείς τους ότι κατάφεραν να ζήσουν στην Ευρώπη και να βρουν δουλειά...»

Οι συγγενείς ενδέχεται να έχουν επενδύσει στα παιδιά τους και να περιμένουν από αυτά να συνεχίσουν και να φθάσουν σε άλλη χώρα προορισμού, γεγονός το οποίο αναγκάζει ορισμένους ανήλικους να φύγουν άτυπα. Αυτή η ευθύνη είναι μεγάλο φορτίο για τα παιδιά.

6.1.3 Καθυστερήσεις στις διαδικασίες

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν επίσης ότι οι μακρές διαδικασίες και οι καθυστερήσεις στις διαδικασίες ασύλου και οικογενειακής επανένωσης προκάλεσαν απογοήτευση στους ανήλικους και οδήγησαν ορισμένους να «πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους»:

«Είχαμε ένα παιδί που είχε συγγενείς στη Γερμανία και όταν του είπαμε ότι η διαδικασία για να φθάσει εκεί θα διαρκέσει περίπου 6-10 μήνες, μας είπε ότι αύριο μπορεί να είναι εκεί. Πράγματι, μετά από μερικές ημέρες, είχε φθάσει...»

Η επιθυμία να φύγουν σε άλλη χώρα καθιστά δύσκολο για τους ανήλικους να περιμένουν πολλούς μήνες, μέχρι να διεκπεραιωθούν οι σχετικές νομικές διαδικασίες. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες ανέφεραν, επίσης, ότι ήταν ευκολότερο για τους ανήλικους να παραμείνουν σε μια δομή φιλοξενίας, εάν γνώριζαν ότι η υπόθεσή τους βρισκόταν υπό επεξεργασία και ότι υπήρχε μελλοντική προοπτική.

Οι φροντιστές ανέφεραν ότι πολλοί ανήλικοι δεν μπορούσαν να φανταστούν ένα μέλλον στην Ελλάδα και ότι ένιωθαν ότι είχαν ξεχαστεί από το σύστημα και ότι κανείς δεν εργαζόταν σκληρά για να βρεθεί μια μελλοντική προοπτική γι' αυτούς.

«...είναι τόσο σημαντικό γι' αυτούς να έχουν μια μελλοντική προοπτική, οπότε είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουν ότι οι άνθρωποι εργάζονται για την υπόθεσή τους και για την εξεύρεση μιας μονιμότερης λύσης»

Σύμφωνα με τους συνεντευξιζόμενους φροντιστές, είναι σημαντικό να μπορούν οι ανήλικοι να δουν ότι υπάρχουν μελλοντικές προοπτικές. Το αίσθημα της απουσίας υποστήριξης για τον μελλοντικό τους προγραμματισμό και την προετοιμασία αποτέλεσε λόγο για να φύγουν άτυπα. Είναι απαραίτητο να παρέχονται στους ανηλικούς πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη και την κατάσταση των υποθέσεών τους.

6.1.4 «Εν κινήσει»

Ένας βασικός λόγος για να εγκαταλείψουν οι ανήλικοι μια δομή φιλοξενίας ήταν ότι είχαν αναπτύξει μια συμπεριφορά επιβίωσης με το να βρίσκονται συνεχώς εν κινήσει, μετά από το μακρύ ταξίδι που έκαναν μόνοι τους, και τους ήταν δύσκολο να δημιουργήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τους φροντιστές. Ένας από τους συμμετέχοντες εξηγεί:

«Οι ανήλικοι έχουν συνηθίσει να πηγαίνουν από το ένα μέρος στο άλλο. Αφησαν τη χώρα καταγωγής τους [και] ταξίδεψαν μόνοι προς την Ελλάδα και ο στόχος τους είναι να ταξιδεύουν μόνοι τους. Έτσι, για αυτούς δεν υπάρχει σταθερός τόπος...»

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους είναι επίσης αναγκασμένοι να ενηλικιωθούν νωρίτερα, να αναλάβουν την ευθύνη της ίδιας της ζωής τους και να επιβιώσουν. Ωστόσο, εξακολουθούν να είναι παιδιά, που δεν είναι πάντα σε θέση να κατανοήσουν τις πλήρεις συνέπειες των κινδύνων που αντιμετωπίζουν.

Πολλοί από τους φροντιστές ανέφεραν ότι οι ανήλικοι ήθελαν να βρίσκονται σε μέρη με λιγότερους περιορισμούς σε σύγκριση με τις δομές φιλοξενίας, εφόσον είχαν συνηθίσει να είναι πιο ανεξάρτητοι. Επισήμαναν ότι οι έφηβοι έλεγαν στους φροντιστές ότι θέλουν να ζουν ανεξάρτητα, χωρίς κανόνες και περιορισμούς, και να μένουν έξω αργά με φίλους.

«Ξέρετε, νομίζω ότι είναι πολύ δύσκολο να ζουν σε μια δομή φιλοξενίας με κανόνες και με περιορισμούς σχετικά με την ώρα που πρέπει να γυρίζουν πίσω, και ορισμένοι από αυτούς είναι ήδη 17»

Ειδικά για τους μεγαλύτερους ανηλικούς, προέκυψε ότι ήταν πιο δύσκολο να συμμορφωθούν με τους κανόνες που ισχύουν σε μια δομή φιλοξενίας, καθώς έβλεπαν τους εαυτούς τους ως σχεδόν ενήλικες και ικανούς να διαχειριστούν τη ζωή τους. Οι συμμετέχοντες εξήγησαν ότι τα παιδιά που ασχολούνται λιγότερο με δραστηριότητες εντός της δομής φιλοξενίας και που προτιμούν να περνούν τον χρόνο τους για να δημιουργήσουν ένα δίκτυο σε άλλα μέρη, είναι πιο πιθανό να φύγουν.

«Μπορώ να θυμηθώ μόνο ένα περιστατικό για ένα παιδί [έφυγε άτυπα]. Έμεινε πάντα έξω από τη δομή φιλοξενίας και νομίζω ότι ποτέ δεν ασχολήθηκε με καμία από τις δραστηριότητες που έχουμε.»

Συνεπώς, είναι σημαντικό να γίνει προσπάθεια για να ασχοληθούν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι με τις δραστηριότητες που προσφέρονται στη δομή φιλοξενίας, προκειμένου να αποφευχθεί η άτυπη φυγή, καθώς ορισμένοι ανήλικοι μπορεί ήδη να σκέπτονται να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας. Γενικά, προέκυψε ότι η νοοτροπία του ατόμου που βρίσκεται εν κινήσει συνιστά μια πρόκληση, η οποία πρέπει να αντιμετωπιστεί

προκειμένου να αποφευχθεί η άτυπη φυγή. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι ένας τρόπος για να αισθανθούν οι ανήλικοι ψυχολογική σύνδεση με τη δομή φιλοξενίας και να αρχίσουν να νιώθουν τη δομή σαν σπίτι τους, ήταν η οικοδόμηση εμπιστοσύνης με φροντιστικούς ενήλικες, οι οποίοι μπορούν να προσφέρουν στους ανηλικούς μια εναλλακτική λύση για το μέλλον, σε αντιδιαστολή με την παρούσα αβέβαιη κατάστασή τους.

6.2 Οικοδόμηση εμπιστοσύνης για την αποτροπή του φαινομένου της άτυπης φυγής

Το ζήτημα της εμπιστοσύνης αναδείχθηκε ως κεντρικό θέμα κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με τους φροντιστές. Το προσωπικό τόνισε την αξία της οικοδόμησης μιας σχέσης εμπιστοσύνης με τους ανηλικούς για την επίτευξη λειτουργικότητας σε διαφορετικά επίπεδα της καθημερινής ζωής, καθώς και για την αποτροπή του φαινομένου της άτυπης φυγής. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι ήταν σημαντικό να οικοδομηθεί εμπιστοσύνη με τους ανηλικούς κατά την άφιξή τους και να τους δίνεται σταδιακά χρόνος για να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον. Οι φροντιστές τόνισαν, επίσης, ότι είναι σημαντικό να εγκατασταθούν τα νέα παιδιά και αργότερα να τους εξηγήσουν τους κανόνες λειτουργίας της δομής φιλοξενίας.

«Το πρώτο πράγμα που κάνουμε είναι να δώσουμε στο παιδί χώρο για να ξεκουραστεί και να προσαρμοστεί [...] αν έρθει από νησί χρειάζεται χρόνο για να ξεκουραστεί [...] δε θέλουμε να πιέσουμε το παιδί από την πρώτη στιγμή με ερωτήσεις... πρώτα, του δείχνουμε το δωμάτιό του, το αφήνουμε να ξεκουραστεί και το συστήνουμε στα υπόλοιπα παιδιά, του δείχνουμε τις εγκαταστάσεις της δομής φιλοξενίας και παίρνουμε μόνο κάποιες βασικές πληροφορίες από αυτό, ενώ 2 ημέρες αργότερα διεξάγουμε τη συνέντευξη».

Σύμφωνα με τους φροντιστές, από τους οποίους πήραμε συνέντευξη, οι νεοαφικθέντες ενδέχεται να αισθάνονται μεγάλη ανασφάλεια για το νέο περιβάλλον τους και, ως εκ τούτου, είναι καίριας σημασίας να δοθεί επιπλέον προσοχή και υποστήριξη κατά την πρώτη περίοδο. Η ανάλυση κατέδειξε ότι είναι σημαντικό να δοθεί στους νεοεισερχομένους η δυνατότητα να δημιουργήσουν σε σύντομο διάστημα νέους δεσμούς εμπιστοσύνης με τους ενήλικους φροντιστές, ως εναλλακτική λύση για τα δίκτυα εκτός της δομής φιλοξενίας και για εκείνα τα άτομα που εξακολουθούν να βρίσκονται «εν κινήσει».

Ένας διερμηνέας τόνισε ότι τα παιδιά δείχνουν εμπιστοσύνη στους διερμηνείς που προέρχονται από την ίδια χώρα και ότι υπάρχει πολιτισμικός σεβασμός μεταξύ τους.

«Μας ακούνε...σέβονται τους μεγαλύτερους. Είμαστε σαν γονείς γι' αυτούς...»

Κατά συνέπεια, οι διερμηνείς είναι το κλειδί για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης με τους ανηλικούς στη δομή φιλοξενίας και είναι, ως εκ τούτου, σημαντικό να τους χρησιμοποιήσουμε για να επηρεάσουν θετικά τα παιδιά που ζουν στη δομή φιλοξενίας.

6.3 Αντιμετώπιση της άτυπης φυγής

Οι απαντήσεις αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης της άτυπης φυγής ποίκιλαν μεταξύ του προσωπικού που ερωτήθηκε. Ορισμένες δομές φιλοξενίας δεν ενέσκηπταν στο εν λόγω ζήτημα, καθώς θεωρούσαν ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να προωθήσει ιδέες εγκατάλειψης της δομής φιλοξενίας.

«Δε συζητάμε για τις συνέπειες μιας παράτυπης άτυπης φυγής [...] συζητάμε για τις νομικές διαδικασίες, προκειμένου να μετακινηθούν σε άλλη χώρα, τους λέμε να έχουν υπομονή και [ότι] θα είμαστε στο πλευρό τους και θα τους φροντίσουμε [...] δεν ανοίγουμε συζήτηση για παράτυπη διαφυγή, επειδή δε θέλουμε να βάλουμε αυτή την ιδέα στο μυαλό τους»

Αντ' αυτού, ο φροντιστής από αυτήν τη δομή φιλοξενίας επισήμανε ότι είναι σημαντικό να επικεντρωθούν στους νόμιμους τρόπους που μπορούν να ακολουθήσουν οι ανήλικοι και να τους στηρίξουν κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας.

Άλλες δομές φιλοξενίας είχαν διαφορετική προσέγγιση και οργάνωναν εργαστήρια και ομαδικές συζητήσεις, όπου συζητούσαν για την άτυπη φυγή, τις δυσκολίες της μετανάστευσης και για τον κίνδυνο της εμπορίας ανθρώπων:

«Προσφέρουμε ατομικές συνεδρίες στα παιδιά και οργανώνουμε ομαδικές συνεδρίες ή εργαστήρια, σχετικά με τους κινδύνους που ενέχει η διαδικασία εγκατάλειψης της δομής φιλοξενίας και σχετικά με τους διακινητές ή την εμπορία ανθρώπων...[διότι κατανοήσαμε ότι] στο μυαλό των ανηλίκων, ο διακινητής είναι ένας καλός άνθρωπος επειδή τους παρέχει τη δυνατότητα της μετάβασης σε άλλη χώρα»

Σε αυτήν τη δομή φιλοξενίας ασχολήθηκαν άμεσα με την άτυπη φυγή, για να προφυλάξουν τους ανήλικους, που ενδεχομένως θα έφευγαν από μόνοι τους. Οι ανήλικοι αποθαρρύνονταν από την ιδέα της άτυπης φυγής, παρόλα αυτά στη δομή φιλοξενίας γνώριζαν ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα άτυπης φυγής. Ο φροντιστής τόνισε επίσης την ανάγκη ενασχόλησης με το πρόβλημα της εμπορίας ανθρώπων με τους ανηλίκους, καθώς μπορούν εύκολα να γίνουν θύματα κακοποίησης και εκμετάλλευσης στα χέρια των διακινητών.

6.4 Σύνοψη των πορισμάτων των συνεντεύξεων με τους φροντιστές

Οι φροντιστές εξέφρασαν δυσκολίες αναφορικά με την παροχή εναλλακτικής λύσης αντί της άτυπης φυγής, όταν τα παιδιά ήταν αποφασισμένα να εγκαταλείψουν τη δομή φιλοξενίας για να πάνε σε άλλη χώρα. Το γεγονός ότι δεν επιθυμούν να παραμείνουν στην Ελλάδα επηρέασε τη συμμετοχή των ανηλίκων σε δραστηριότητες και, κατά συνέπεια, τη γενικότερη ευημερία τους. Ακολουθώντας, αυτό οδήγησε σε πλήξη και μεγαλύτερη τάση προς την άτυπη φυγή.

Περαιτέρω, η σημασία του να έχουν οι ανήλικοι ως σημείο αναφοράς ενήλικους υπεύθυνους για τη φροντίδα τους επισημάνθηκε ως αποφασιστικός παράγοντας για να νιώσουν άμεσα οι ανήλικοι οικεία και για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών τους. Λαμβανομένου υπόψη ότι, πάνω από 15% των ασυνόδευτων παιδιών φεύγουν άτυπα από τις δομές φιλοξενίας εντός των πρώτων 24 ωρών από την άφιξη, είναι σημαντικό οι δομές φιλοξενίας να ακολουθούν διαδικασίες υποδοχής και σύνδεσης των νεοαφικθέντων με φροντιστές, οι οποίες διαδικασίες, με την ύπαρξη ενός ατόμου αναφοράς γι' αυτές, ενδέχεται να αποδειχθούν πολύ σημαντικές για να αποτραπεί η άτυπη φυγή. Μέσω των συνεντεύξεων με τους φροντιστές, αναδείχθηκε ως σημαντική παράμετρος η εξοικείωση των ανηλίκων με τη δομή φιλοξενίας και το καθημερινό πρόγραμμά της, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι ανήλικοι αισθάνονται ευπρόσδεκτοι και ενημερωμένοι.

Οι ανήλικοι ένιωσαν πίεση από τους συγγενείς στην πατρίδα τους για να φύγουν και να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Επιπλέον, οι ανήλικοι εξέφρασαν στους φροντιστές ότι οι μακρές περίοδοι αναμονής για τις διαδικασίες, τους ωθούσαν στο να φύγουν από τη δομή φιλοξενίας και ότι η έλλειψη μελλοντικής προοπτικής τους δημιουργούσε αίσθημα απελπισίας. Οι συσχετισμοί μεταξύ της πίεσης των συγγενών, των καθυστερήσεων στις διαδικασίες και της έλλειψης μελλοντικών προοπτικών ήταν καίριοι για τη διαφυγή. Οι ανήλικοι αισθάνονταν πιεσμένοι από την οικογένεια και ταυτόχρονα, κολλημένοι σε χρονοβόρες διαδικασίες. Παρόλο που ενδέχεται να υπάρχει ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο για τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης, οι συνεντεύξεις κατέδειξαν ότι η ευθύνη για την οικογένεια στο σπίτι ωθεί τους ανήλικους στις παράνομες διαδρομές, καθώς δυσκολεύονται να βρουν εναλλακτικές προοπτικές για το μέλλον.

Επιπλέον, οι φροντιστές εξήγησαν ότι το επιθυμητό μέλλον, στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι να φύγουν για άλλη χώρα. Επομένως, είναι πολύ σημαντικό να έχουν τα παιδιά σωστή ενημέρωση για την υπόθεσή τους και κάποιος να αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο για την εξεύρεση της βέλτιστης λύσης. Σε περιπτώσεις όπου τα παιδιά μπορεί να έχουν λόγο να παραμείνουν στην Ελλάδα, είναι σημαντικό γι' αυτά να έχουν μια προοπτική για το μέλλον στην Ελλάδα. Αυτή η θέση εκφράστηκε σε σχέση με την ανασφάλεια γύρω από το τι θα συνέβαινε όταν οι ανήλικοι έφθαναν στην ηλικία των 18 ετών. Για να υποστηριχθεί ο ανήλικος, είναι σημαντικό να γνωρίζει ότι η εκπαίδευση αποτελεί μια επιλογή, που του παρέχει μια προοπτική για το μέλλον. Τα εξατομικευμένα σχέδια ανάλογα με την ικανότητα και τα μελλοντικά όνειρα των ανηλίκων, σε συνδυασμό με τη στενή παρακολούθηση από αξιόπιστους φροντιστές, ενδέχεται να αποτρέψουν ορισμένους ανήλικους από το να φύγουν άτυπα από την δομή φιλοξενίας.

Το αίσθημα ότι είναι άτομα «εν κινήσει» φαίνεται να αποτελεί έναν βασικό λόγο για τον οποίο οι ανήλικοι δεν μπορούν να προσαρμοστούν σε ένα νέο πλαίσιο. Αυτή η συμπεριφορά δεν επιτρέπει στους ανηλίκους να βγουν εκτός των δικτύων του εγχειρήματός τους και κάνει λιγότερο πιθανή τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες της δομής φιλοξενίας. Γι' αυτό, ενδεχομένως να είναι σημαντικό να ξεκινήσουν κοινωνικές δραστηριότητες μέσα στη δομή φιλοξενίας, για να οικοδομηθεί η κοινωνική συνοχή, καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να αποτρέψει την άτυπη φυγή. Για πολλούς από τους ανήλικους ήταν δύσκολο να προσαρμοστούν σε ένα σταθερό πλαίσιο με κανόνες και κανονισμούς. Οι φροντιστές ανέφεραν ότι με την πάροδο του χρόνου, ορισμένοι ανήλικοι άλλαξαν αυτές τις συμπεριφορές, εφόσον αισθάνθηκαν ότι βρίσκονται σε ασφαλές περιβάλλον με ενήλικους που τους

φροντίζουν, οι οποίοι μπορούν να τους προσφέρουν μια εναλλακτική λύση για το μέλλον, σε αντιδιαστολή με την παρούσα αβέβαιη κατάστασή τους.

Διαπιστώθηκε ότι είναι απαραίτητο οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν νέους δεσμούς εμπιστοσύνης με τους ενήλικες που τους φροντίζουν, ώστε οι ανήλικοι να μοιράζονται τις σκέψεις και τις ανησυχίες τους και για να παρέχεται στους ανηλίκους εναλλακτική λύση στα δίκτυα εκτός της δομής φιλοξενίας, και στις συναναστροφές με άτομα που βρίσκονται «εν κινήσει», καθώς και για να δρουν οι ενήλικες, στην παρούσα φάση, ως υποκατάστατα για την οικογένεια των ανηλίκων.

7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα έκθεση δίνει μία εικόνα για το ζήτημα της άτυπης φυγής, τόσο μέσα από τα μάτια των ανηλίκων που έχουν βιώσει την άτυπη φυγή από τις δομές φιλοξενίας, όσο και από τη σκοπιά των επαγγελματιών που συνεργάζονται στενά μαζί τους. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και οι νέοι αντιμετωπίζουν πολλαπλούς κινδύνους και προκλήσεις λόγω της ευάλωτης κατάστασής τους και έρχονται αντιμέτωποι με δύσκολες συνθήκες σε νεαρή ηλικία. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι πρόκειται για παιδιά και νέους, που βρίσκονται σε ένα κρίσιμο αναπτυξιακό στάδιο της ζωής τους. Σε γενικές γραμμές, οι έφηβοι χαρακτηρίζονται από την αυξημένη προθυμία να αναλάβουν κινδύνους, γεγονός που μπορεί επίσης να εξηγήσει κάποιες από τις μάλλον βεβιασμένες αποφάσεις για φυγή από τις δομές φιλοξενίας. Από τις συνεντεύξεις με τους ασυνόδευτους ανήλικους διαπιστώσαμε ότι ο πιο συχνός λόγος για την άτυπη φυγή από τις δομές φιλοξενίας ήταν η λαχτάρα να ταξιδέψουν σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα, είτε επειδή οι συμμετέχοντες είχαν συγγενείς εκεί, είτε επειδή δεν έβρισκαν προοπτική για παραμονή στην Ελλάδα. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι οι καθυστερήσεις στις διαδικασίες ασύλου, οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης αποτέλεσε ένα σημαντικό κίνητρο για τη διαφυγή, γεγονός που οδήγησε τους ανηλίκους να προτιμήσουν να «πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους».

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η έλλειψη ποιότητας και υπηρεσιών στη δομή φιλοξενίας σχετίζονται με την άτυπη φυγή. Η κοινωνική συνοχή και οι σχέσεις με τους λοιπούς διαμένοντες και το προσωπικό στη δομή φιλοξενίας επίσης συνδέονταν με την άτυπη φυγή. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους ανηλίκους που ήταν οι μόνοι από τη χώρα καταγωγής τους στις δομές φιλοξενίας ή όταν κανείς άλλος δεν μιλούσε τη γλώσσα τους, γεγονός που δημιουργήσε αισθήματα απομόνωσης, τα οποία εντεινόνταν, εάν δεν υπάρχουν διαθέσιμες υπηρεσίες διερμηνείας. Διαπιστώθηκε ότι όταν ένας πολιτισμικός διαμεσολαβητής ή ένας διερμηνέας μπορεί να προσφέρει υποστήριξη, μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της ευημερίας και στη μείωση του άγχους και του αισθήματος αδυναμίας που απορρέουν από την έλλειψη κατανόησης. Όπως αποδείχθηκε, είναι σημαντικό οι ανήλικοι να έχουν συνομηλίκους από τις χώρες τους ή που μιλούν την ίδια γλώσσα. Η συμμετοχή των νέων παιδιών στις κοινωνικές δραστηριότητες θα πρέπει επίσης να θεωρείται ως ένας τρόπος για να οικοδομηθούν σχέσεις με τα υπόλοιπα παιδιά στη δομή φιλοξενίας και μπορεί επίσης να συμβάλει στην αποτροπή της άτυπης φυγής.

Στη μελέτη, διαπιστώσαμε ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είχαν διατρέξει κινδύνους ταξιδεύοντας μόνοι τους, εμπλεκόμενοι με διακινητές και εμπόρους ανθρώπων όταν έφευγαν από τις δομές φιλοξενίας. Ως εκ τούτου, είναι πολύ σημαντικό να εκπαιδεύονται και να συμμετέχουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι στις συζητήσεις για τον εντοπισμό υγιών συμπεριφορών, των κινδύνων και του μετριασμού του κινδύνου, που σχετίζεται με τη μετανάστευση.

8. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Υπάρχουν διάφορα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την υποστήριξη των ασυνόδευτων ανηλίκων στις δομές φιλοξενίας και την αποτροπή της άτυπης φυγής. Επιπλέον, υπάρχουν διαρθρωτικές αλλαγές, που σχετίζονται με πολιτικές και πρακτικές που μπορεί να οδηγήσουν στην άτυπη φυγή και οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν για την προστασία των παιδιών και την προώθηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Για τις δομές φιλοξενίας συστήνουμε:

- Να υπάρξουν διαδικασίες για την υποδοχή και την εισδοχή των νεοεισερχομένων στη δομή φιλοξενίας, οι οποίες θα εφαρμόζονται ανά πάσα στιγμή, ανεξάρτητα από την ώρα εισόδου, οι οποίες μπορούν να εξασφαλίσουν με την εξοικείωση όλων των εργαζομένων – ακόμη και της νυκτερινής βάρδιας – με τις εν λόγω διαδικασίες. Είναι σημαντική η μέριμνα για παροχή υπηρεσιών διερμηνείας για την υποστήριξη των διαδικασιών ένταξης και η αποσαφήνιση των διαδικασιών και των κανόνων της δομής φιλοξενίας.
- Να διασφαλιστεί ότι πληρούνται οι ελάχιστες προδιαγραφές και καλύπτονται οι βασικές ανάγκες, όπως: τρόφιμα, ρούχα, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νομική βοήθεια, ψυχαγωγικές δραστηριότητες και πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη.
- Να γνωριστούν οι νεοεισερχόμενοι με τα υπόλοιπα παιδιά που ζουν στη δομή φιλοξενίας, καθώς και με τους φροντιστές, κατά τις πρώτες ώρες της άφιξης.
- Να διευκολυνθούν οι ομαδικές δραστηριότητες εντός της δομής φιλοξενίας για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.
- Να παρέχονται δραστηριότητες και κανόνες διαφοροποιημένοι ανά ηλικίες μέσα στη δομή φιλοξενίας.
- Να παρέχεται στα παιδιά καθημερινό πρόγραμμα και δραστηριότητες που θα δημιουργήσουν ψυχική ανθεκτικότητα και θα ενισχύσουν την ψυχολογική τους ευημερία και την εμπλοκή στη δομή φιλοξενίας.
- Να ενημερώνονται τα παιδιά σχετικά με την πορεία της νομικής τους υπόθεσης, καθώς και τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης ή μετεγκατάστασης.
- Να υπάρχει ένα άτομο αναφοράς ή ένας σύμβουλος για κάθε παιδί για να εξασφαλίζεται στενή παρακολούθηση και να δημιουργείται ένα ισχυρό υποστηρικτικό περιβάλλον.
- Να εξασφαλιστεί ότι όλα τα μέλη του προσωπικού γνωρίζουν και εκπαιδεύονται σε θέματα άτυπης φυγής.
- Να υπάρχει ενασχόληση με το φαινόμενο της άτυπης φυγής και να διεξάγονται ενημερωτικές συνεδρίες με τους ανηλίκους για τους κινδύνους της εμπορίας ανθρώπων και της διακίνησης.

Για τις ελληνικές αρχές και τα κράτη μέλη της ΕΕ συστήνουμε:

- Να διασφαλιστεί ότι οι παραπομπές σε συγκεκριμένες δομές φιλοξενίας λαμβάνουν υπόψη τη δηλωμένη δυναμικότητα κάθε δομής φιλοξενίας, για την υποστήριξη των συγκεκριμένων γλωσσικών χαρακτηριστικών του ανηλίκου που παραπέμπεται, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι δεν αποκλείονται από το σύστημα συγκεκριμένες εθνικότητες.
- Να παράσχουν μόνιμες νόμιμες λύσεις για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα, που θα αποτελούν μια βιώσιμη επιλογή αντί της άτυπης φυγής, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών ένταξης των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, της οικογενειακής επανένωσης και ακόμη και εναλλακτικές λύσεις, όπως η μετεγκατάσταση.
- Να εξασφαλιστεί ταχύτερη διαδικασία οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης για τις ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων.
- Παροχή αξιόπιστων πληροφοριών στους ασυνόδευτους ανηλίκους σχετικά με τη διεκπεραίωση των αιτημάτων ασύλου τους, καθώς και των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

European Commission: Unaccompanied Minors in The EU, 2013. Available at: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/asylum/uam/uam_infographic_a4_en.pdf

European Migration Network: Synthesis Report for the EMN Focussed Study 2014: Policies, practices and data on unaccompanied minors in the EU Member States and Norway, 2015. Available at: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/emn_study_2014_uams.pdf

European Migration Network: Greece Report for the EMN Focussed Study: Policies, practices and data on unaccompanied minors, 2014. Available at: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/unaccompanied-minors/greece_national_report_uams_en.pdf

EuroStat: Asylum applicants considered to be unaccompanied minors - annual data, 2017. Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00194&plugin=1>

EuroStat: 63 300 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2016, 2017. Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8016696/3-11052017-AP-EN.pdf/30ca2206-0db9-4076-a681-e069a4bc5290>

Harvard University: Emergency Within an Emergency: The Growing Epidemic of Sexual Exploitation and Abuse of Migrant Children in Greece, 2017. Available at: <https://cdn2.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/5/2017/04/Emergency-Within-an-Emergency-FXB.pdf>

Human Rights Watch: "Why Are You Keeping Me Here?": Unaccompanied Children Detained in Greece, 2016. Available at: <https://www.hrw.org/report/2016/09/08/why-are-you-keeping-me-here/unaccompanied-children-detained-greece>

Koppenberg S: Unaccompanied Minors in Austria: Legislations, Practices and Statistics, 2014. Available at: http://www.emn.at/wp-content/uploads/2017/01/EMN_UAM-Study2014_AT_EMN_NCP_eng.pdf

Missing Children Europe: SUMMIT Handbook: Practical guidance on preventing and responding to unaccompanied children going missing, 2016. Available at: <http://missingchildreneurope.eu/Portals/0/Docs/SUMMIT%20Handbook.pdf>

Missing Children Europe: SUMMIT Report: Best practices and key challenges on interagency cooperation to safeguard unaccompanied children from going missing, 2016. Available at: http://missingchildreneurope.eu/Portals/0/Docs/report_SUMMIT%20-%20Safeguarding%20Unaccompanied%20Migrant%20Minors_1mrt.pdf

National Center for Social Solidarity (E.K.K.A.): Annual Statistics from 2016: Requests for asylum and unaccompanied minors in Greece, 2017. Available at: http://www.ekka.org.gr/portal_docs/news/454.pdf

National Center for Social Solidarity (E.K.K.A.): Situation Update: Unaccompanied Children in Greece, 19 July 2017. Available at: <http://www.ekka.org.gr/files/EKKA%20dashboard%2019-7-2017.pdf>

REACH: Children on the move in Italy and Greece, 2017. Available at: https://www.unicef.org/eca/REACH_ITA_GRC_Report_Children_on_the_Move_in_Italy_and_Greece_June_2017.pdf

Save the Children: A tide of self-harm and depression: The EU-Turkey Deal's devastating impact of child refugees and migrants, 2017. Available at: https://www.savethechildren.ca/wp-content/uploads/2017/03/FINAL-Report_EU-Turkey-deal_-A-tide-of-self-harm-and-depression_March-20171.pdf

UNHCR: Trees only move in the wind: A study of unaccompanied Afghan children in Europe, 2016. Available at: <http://www.unhcr.org/research/evalreports/4c1229669/trees-only-move-wind-study-unaccompanied-afghan-children-europe-christine.html>

Το πρόγραμμα υλοποιείται από:

Το έργο υποστηρίχθηκε από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Ένταξη και τη Μετανάστευση (EPIM), μια συνεργατική πρωτοβουλία του Δικτύου Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων (NEF).

